OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ
ZA 2019 ROK

LUBLIN, czerwiec 2020

Spis treści

Wprowadzenie **3**

Słowniczek skrótów użytych w Ocenie Zasobów Pomocy Społecznej: **5**

1. Sytuacja demograficzno - społeczna w województwie lubelskim **6**

1.1. Podział administracyjny 6

1.2. Struktura ludności 6

1.3. Struktura ludności według ekonomicznych grup ludności z prognozą na lata 2014 – 2050. 10

1.4. Struktura społeczno – bytowa osób starszych z prognozą na lata 2014 – 2050 13

1.5. Sytuacja na rynku pracy w województwie lubelskim 16

1.6. Infrastruktura społeczna 18

2. Dane o osobach korzystających z pomocy i wsparcia **21**

2.1. Ocena zasobów pomocy społecznej w gminie 22

2.1.1. Osoby i rodziny, którym udzielono pomocy i wsparcia 22

2.1.2. Powody udzielania pomocy i wsparcia 26

2.1.3. Usługi pomocy społecznej 28

2.1.4. Świadczenia pieniężne i niepieniężne z pomocy społecznej 30

2.1.5. Inne rodzaje pomocy i wsparcia 34

2.2. Ocena zasobów pomocy społecznej w powiecie 39

2.2.1. Indywidualne programy pomocy 39

2.2.2. Wspieranie rodziny i piecza zastępcza 40

2.2.3. Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych 47

3. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia **52**

4. Kadra pomocy społecznej **59**

5. Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej **63**

Podsumowanie, wnioski i rekomendacje **67**

Spis tabel: **77**

Załączniki: **79**

Wprowadzenie

Obowiązek sporządzenia dokumentu „Ocena zasobów pomocy społecznej” wynika z *ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej*. Gminy, powiaty i samorządy województw corocznie przygotowują ocenę zasobów pomocy społecznej, która jest przedstawiana odpowiednio radzie gminy, radzie powiatu oraz sejmikowi województwa. Ocena ta, wraz z rekomendacjami, powinna być podstawą planowania budżetu na następny rok.

Dokument zawiera informacje dotyczące sytuacji demograficznej i społecznej oraz problemów społecznych występujących w regionie. Ponadto obrazuje realizację zadań przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie, a także prezentuje dane bieżące i prognozowane odnośnie osób korzystających z poszczególnych form wsparcia w obszarze pomocy społecznej i w obszarach objętych zakresem innych ustaw. Ocena obejmuje ponadto m. in. zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia oraz kadrę jednostek organizacyjnych pomocy społecznej.

Pomoc społeczna umożliwia przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych tym, którzy nie są w stanie sami ich pokonać, wykorzystując własne możliwości, uprawnienia i zasoby. Zadaniem pomocy społecznej jest także zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Obowiązek realizacji zadań pomocy społecznej spoczywa na administracji samorządowej i rządowej współpracującej w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Zadania pomocy społecznej określone w *ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (Dz. U. z 2018 r. poz. 1508, z późn. zm.) na terenie województwa lubelskiego realizuje 213 ośrodków pomocy społecznej, w tym 4 ośrodki w miastach na prawach powiatu, oraz 20 powiatowych centrów pomocy rodzinie. Są to podstawowe jednostki w strukturze pomocy społecznej. Zadania na szczeblu województwa realizowane są przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie (zadania samorządu województwa) oraz Wydział Polityki Społecznej Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego (zadania wojewody). Zadania z zakresu pomocy społecznej realizują również pozostałe jednostki organizacyjne pomocy społecznej, takie jak: domy pomocy społecznej, placówki specjalistycznego poradnictwa (w tym rodzinnego), ośrodki wsparcia i ośrodki interwencji kryzysowej.

System pomocy społecznej uzupełniają instytucje działające w oparciu o ustawę o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ustawę o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawę o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, ustawę

o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawę o ochronie zdrowia psychicznego, a także sektor instytucji non–profit ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pozarządowych działających w obszarze polityki społecznej.

Prezentowany dokument zawiera dane przekazane przez wszystkie 233 jednostki – ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie, które sporządziły ocenę w Centralnej Aplikacji Statystycznej (CAS). Większość danych, podobnie jak w latach ubiegłych, pobierana jest automatycznie z innych systemów informatycznych (m.in. GUS, POMOST, MEN), natomiast dodatkowo system generuje raporty graficzne dla poszczególnych jednostek. Pozostałe informacje są uzupełniane przez pracowników ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie i przekazywane do Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie za pośrednictwem CAS.

Weryfikacja błędów i nieścisłości pojawiających się w formularzach odbywała się drogą telefoniczną i elektroniczną, a następnie jednostki korygowały sprawozdania w systemie. Na podstawie sprawozdań OZPS pozyskanych od jednostek, sporządzona została ocena zasobów pomocy społecznej, która pozwoliła na sformułowanie zawartych w dokumencie rekomendacji dla całego województwa lubelskiego. Przy sporządzaniu oceny wykorzystano również sprawozdania przekazywane przez jednostki do CAS w ramach obowiązującej je sprawozdawczości resortowej i wojewódzkiej, a także dane wygenerowane z Centralnego Systemu Analityczno – Raportowego (CeSAR).

Słowniczek skrótów użytych w Ocenie Zasobów Pomocy Społecznej:

CAS	Centralna Aplikacja Statystyczna
OZPS	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
MOPR	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
CIS	Centrum Integracji Społecznej
KIS	Klub Integracji Społecznej
GUS	Główny Urząd Statystyczny
WTZ	Warsztaty Terapii Zajęciowej
DPS	Dom Pomocy Społecznej
OIK	Ośrodek Interwencji Kryzysowej
MEN	Ministerstwo Edukacji Narodowej
JST	Jednostki Samorządu Terytorialnego
CeSAR	Centralny System Analityczno – Raportowy

1. Sytuacja demograficzno - społeczna w województwie lubelskim

1.1. Podział administracyjny

Województwo lubelskie położone jest w południowo – wschodniej części Polski. Zajmuje 25 122 km^2 powierzchni, co stanowi 8% ogółu kraju. Lubelszczyzna sąsiaduje z 4 województwami: od strony północnej z województwem podlaskim i mazowieckim, od zachodniej ze świętokrzyskim, a południowej z podkarpackim. Strona wschodnia stanowi granicę terytorialną kraju oraz Unii Europejskiej, a sąsiadujemy z Białorusią i Ukrainą. Zgodnie z podziałem administracyjnym w obrębie województwa znajduje się 213 gmin, 20 powiatów oraz 4 miasta na prawach powiatu (Biała Podlaska, Chełm, Lublin oraz Zamość). Według danych GUS w województwie jest ogółem 165 gmin wiejskich, 28 gmin miejsko-wiejskich i 48 miast.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w dniu 31 grudnia 2019 r. w województwie lubelskim mieszkało 2 108 270 osób. W porównaniu z 2018 r. liczba ludności zmalała o 9,3 tys. Średnia gęstość zaludnienia (liczba osób przypadająca na 1 km^2) w województwie lubelskim była niższa niż w kraju i wynosiła 84 osób na km^2 wobec 123 w kraju. W miastach na 1 km^2 przypadało średnio 966, a na wsi 47 osób. W poszczególnych powiatach województwa rozmieszczenie ludności nie było równomierne – największe zagęszczenie występowało w Lublinie (2 303 osób na km^2) i Zamościu (2 103), a najmniejsze w powiecie włodawskim (31) i parczewskim (37).

Województwo lubelskie należy do stosunkowo mało zurbanizowanych. Wskaźnik urbanizacji dla województwa kształtuje się na poziomie niższym niż średnia jego wartość w kraju. Łącznie w 48 miastach zamieszkiwało 46,5% ogółu ludności, podczas gdy w kraju ludność miast stanowiła 60,1% ogółu populacji.

Stolicą województwa lubelskiego jest Lublin, miasto na prawach powiatu, z 339,784 mieszkańcami na koniec 2019 r. Mieszkańcy Lublina stanowili 16,1% ogółu ludności województwa.

1.2. Struktura ludności

Z danych statystycznych GUS wynika, że w 2019 r. (stan na 31.12.2019 r.) Polskę zamieszkiwało ogółem 38 382 576 osób. Najwięcej mieszkańców liczy województwo mazowieckie –5 423 168 osób (14,1% ogółu mieszkańców Polski) i śląskie – 4 517 635 osób (11,8% ogółu mieszkańców Polski).

Z kolei najmniej mieszkańców Polski zamieszkuje w województwach: lubuskim 2,6% i opolskim – 2,6% ogółu. Mieszkańcy województwa lubelskiego stanowili zaś 5,5% ogółu ludności Polski (2 108 270 – 31.12.2019 r.).

Tabela 1. Liczba ludności w poszczególnych województwach (stan na 31.12.2019 r.)

Jednostka terytorialna	Liczba ludności	% udział liczby osób w województwach w ogólnej liczbie ludności Polski
POLSKA	38 382 576	
Dolnośląskie	2 900 163	7,6
Kujawsko – Pomorskie	2 072 373	5,4
Lubelskie	**2 108 270**	**5,5**
Lubuskie	1 011 592	2,6
Łódzkie	2 454 799	6,4
Małopolskie	3 410 901	8,9
Mazowieckie	5 423 168	14,1
Opolskie	982626	2,6
Podkarpackie	2 127 164	5,5
Podlaskie	1 178 353	3,1
Pomorskie	2 343 928	6,1
Śląskie	4 517635	11,8
Świętokrzyskie	1 233961	3,2
Warmińsko – Mazurskie	1 422 737	3,7
Wielkopolskie	3 498 733	9,1
Zachodnio – Pomorskie	1 696 193	4,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie http://demografia.stat.gov.pl, data pobrania 20.05.2020 r.

Od połowy lat dziewięćdziesiątych obserwuje się systematyczny spadek liczby ludności województwa lubelskiego. Związany jest on z ujemnym przyrostem naturalnym oraz ujemnym saldem migracji wewnętrznych i zewnętrznych.

W 2019 r. współczynnik przyrostu naturalnego osiągnął wartość minus 1,8‰ wobec minus 1,6‰ w 2018 r. i minus 0,18‰ w 2010 r. W skali całego województwa w 2019 r. występowała przewaga powiatów o wartościach ujemnych. Największy ubytek naturalny ludności odnotowano w powiecie krasnostawskim (minus 6,9‰), hrubieszowskim (5,4‰) oraz tomaszowskim (minus 5,1 ‰).

W czterech powiatach odnotowano dodatni przyrost naturalny, w tym największy w powiecie łęczyńskim (3,2‰), w powiecie lubelskim (0,8‰), w powiecie łukowskim (0,6‰) i w Białej Podlaskiej (0,2‰).

Współczynnik przyrostu naturalnego dla Polski osiągał wyższe wartości niż w województwie lubelskim we wszystkich omawianych okresach i ukształtował się na poziomie minus 0,9‰ w 2019 r, minus 0,68‰ w 2018 r. i 0,90‰ w 2010 r.

W 2019 r., podobnie jak w 2018 r., saldo migracji na pobyt stały było ujemne. Oznacza to, że liczba osób wymeldowanych z pobytu stałego w ciągu omawianego okresu przekroczyła liczbę osób zameldowanych na pobyt stały w tym czasie. W wyniku ujemnego salda migracji stałych liczba mieszkańców województwa lubelskiego w 2019 r. zmniejszyła się o 6 031 osób, w 2018 r. o 5 359 a w 2010 roku o 4 905 osób. Współczynnik salda migracji ogółem osiągnął wartość minus 2,9‰ wobec minus 2,53‰ 2018 roku i minus 2,25‰ w 2010 roku. W 2019 r. największy ubytek ludności na 1000 mieszkańców wystąpił w M. Chełm (minus 8,9), Zamościu (minus 7,0), w powiecie hrubieszowskim (minus 7,7). Przyrost liczby mieszkańców odnotowano tylko w powiecie lubelskim (7,0) i w M. Lublin (0,6). W 2019 r. z powodu wyjazdu za granicę województwo lubelskie opuściło 328 mieszkańców, natomiast przybyło na stałe do województwa lubelskiego z zagranicy 792 osoby.

Z danych Głównego Urzędu Statystycznego wynika, że struktura ludności według płci w województwie lubelskim od kilku lat nie ulega większym zmianom. Na koniec 2019 r. liczba kobiet w województwie lubelskim wyniosła 1 086 422, natomiast liczba mężczyzn – 1 021 848. Taka tendencja utrzymuje się również w skali kraju. W 2019 r. w województwie lubelskim kobiety stanowiły, podobnie jak przed rokiem, 51,5% ogółu ludności województwa, w kraju 51,6 ogółu mieszkańców kraju. Średnio na 100 mężczyzn przypadało 106 kobiet. W miastach przewaga liczebna kobiet była większa niż na wsi, na 100 mężczyzn przypadało 112 kobiet wobec 101 na terenach wiejskich.

Strukturę ludności w województwie lubelskim wg. Płci i miejsca zamieszkania (w ujęciu powiatowym) obrazuje poniższa tabela:

Tabela 2. Struktura ludności w województwie lubelskim wg płci i miejsca zamieszkania (stan na 31.12.2019 r.)

Jednostka terytorialna	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Miasta			Wieś		
				Razem	Mężczyźni	Kobiety	Razem	Mężczyźni	Kobiety
Województwo Lubelskie	**2 108 270**	**1 021 848**	**1 086 422**	**979 357**	**461 257**	**518 100**	**1 128 913**	**560 591**	**568 322**
powiaty :	**1 585 947**	**778 906**	**807 041**	**457 034**	**218 315**	**238 719**	**1 128 913**	**560 591**	**568 322**
bialski	110 772	55 094	55 678	22 313	10 798	11 515	88 459	44 296	44 163
biłgorajski	100 919	49 765	51 154	33 551	16 097	17 454	67 368	33 668	33 700

chełmski	78 014	38 562	39 452	7 885	3 814	4 071	70 129	34 748	35 381
hrubieszowski	62 847	30 812	32 035	17 528	8 315	9 213	45 319	22 497	22 822
janowski	45 709	22 684	23 025	13 338	6 501	6 837	32 371	16 183	16 188
krasnostawski	63 258	30 805	32 453	18 630	8 845	9 785	44 628	21 960	22 668
kraśnicki	95 348	46 331	49 017	38 412	18 185	20 227	56 936	28 146	28 790
lubartowski	88 352	43 179	45 173	27 211	12 978	14 233	61 141	30 201	30 940
lubelski	155 566	76 202	79 364	11 332	5 408	5 924	144 234	70 794	73 440
łęczyński	57 331	28 122	29 209	18 820	9 200	9 620	38 511	18 922	19 589
łukowski	106 816	53 103	53 713	32 228	15 488	16 740	74 588	37 615	36 973
opolski	59 208	28 933	30 275	18 391	8 711	9 680	40 817	20 222	20 595
parczewski	34 711	17 245	17 466	10 648	5 122	5 526	24 063	12 123	11 940
puławski	113 173	54 181	58 992	53 700	24 842	28 858	59 473	29 339	30 134
radzyński	58 858	29 432	29 426	15 656	7 540	8 116	43 202	21 892	21 310
rycki	55 988	27 943	28 045	25 692	12 691	13 001	30 296	15 252	15 044
świdnicki	71 840	34 536	37 304	41 709	19 820	21 889	30 131	14 716	15 415
tomaszowski	82 762	40 747	42 015	25 694	12 322	13 372	57 068	28 425	28 643
włodawski	38 353	18 912	19 441	13 066	6 244	6 822	25 287	12 668	12 619
zamojski	106 122	52 318	53 804	11 230	5 394	5 836	94 892	46 924	47 968
miasta na prawach powiatu:	**522 323**	**242 942**	**279 381**	**522 323**	**242 942**	**279 381**	**-**	**-**	**-**
M. Biała Podlaska	57 170	27 376	29 794	57 170	27 376	29 794	-	-	-
M. Chełm	61 932	29 050	32 882	61 932	29 050	32 882	-	-	-
M. Lublin	339 784	156 709	183 075	339 784	156 709	183 075	-	-	-
M. Zamość	63 437	29 807	33 630	63 437	29 807	33 630	-	-	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie http://demografia.stat.gov.pl, data pobrania 20.05.2020 r.

1.3. Struktura ludności według ekonomicznych grup ludności z prognozą na lata 2014 – 2050.

Ekonomiczne grupy ludności klasyfikuje się w trzech przedziałach wiekowych (istotnych z punktu widzenia rynku pracy):

- Wiek przedprodukcyjny – osoby do 17 roku życia;
- Wiek produkcyjny uwzględniający granicę wiekową mężczyzn i kobiet. Mężczyzn klasyfikuje się w przedziale wiekowym od 18 do 64 lat, natomiast kobiety od 18 do 59 lat;
- Wiek poprodukcyjny – wiek mężczyzn liczony jest od ukończenia 65 roku życia i powyżej oraz kobiet - 60 lat i powyżej.

Struktura ludności według wieku w województwie lubelskim zmienia się z roku na rok. Maleje liczba dzieci i młodzieży, a wzrasta liczba ludności w starszych rocznikach. Przyczyną tych zmian jest przesuwanie się w czasie „roczników wyżów i niżów demograficznych", a także obserwowany od początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku spadek dzietności kobiet oraz wydłużenie się przeciętnego czasu trwania życia. W wyniku zmian demograficznych zachodzących w województwie lubelskim liczba osób młodych w wieku poniżej 20 lat na przestrzeni 2018 i 2019 r. zmniejszyła się o 0,9%: z 418,0 tys. osób do 414,1 tys. osób na koniec 2019 r.

Natomiast liczba osób w wieku 65 lat i więcej zwiększyła się o 2,9%: z 381,3 tys. osób w 2018 r. do 391,8 tys. osób 2019 r. W 2019 r. na 100 osób w wieku poniżej 20 roku życia przypadały 94 osoby w wieku 65 lat i więcej, podczas gdy w 2018 r. było to 91 osób, a w 2000 r. tylko 47 osób.

Z analizy danych Głównego Urzędu Statystycznego dotyczących struktury ludności według biologicznych grup wiekowych wynika, że w 2019 r., osoby w wieku 65 lat i więcej (391 839) stanowiły 18,6% mieszkańców województwa lubelskiego (2 108 270). W Polsce osoby w wieku 65 lat i więcej (6 947 019) stanowiły 18% ogółu ludności (38 382 576). Najwyższy udział osób w wieku 65 lat i więcej w strukturze wiekowej ludności wystąpił w powiecie krasnostawskim (osoby starsze stanowiły tam 21,5% ogółu populacji), puławskim (21%), w powiecie hrubieszowskim, świdnickim, M. Lublin i M. Chełm (20%) zaś najniższy w powiecie łęczyńskim (14,4%) i lubelskim (15,9%).

W 2019 r. osoby w wieku poprodukcyjnym (kobiety 60 lat i więcej, mężczyźni w wieku 65 lat i więcej) stanowiły 22,3% mieszkańców województwa. W Polsce w 2019 r. wartość omawianego współczynnika wynosiła 21,9%. Grupa osób w wieku poprodukcyjnym jest silnie zróżnicowana ze względu na płeć. W województwie lubelskim udział kobiet w tej zbiorowości wynosi 68% (318 846) natomiast mężczyzn 32% (152 339). W Polsce wśród osób w wieku poprodukcyjnym kobiety stanowią 67% (5 639 299), mężczyźni – 33 % (2 768 644).

W Tabeli nr 3 zestawiono poszczególne grupy wiekowe z uwzględnieniem podziału na płeć w latach 2010 – 2019.

Tabela 3. Liczba ludności województwa lubelskiego wg ekonomicznych grup ludności (stan na 31.12.2019 r.)

Lata	Wiek przedprodukcyjny (0 – 17)				
	ogółem	mężczyźni	%	kobiety	%
2010	419 121	214 608	51,20%	204 513	48,80%
2011	410 229	210 002	51,20%	200 227	48,80%
2012	402 493	205 858	51,10%	196 635	48,90%
2013	395 257	202 218	51,20%	193 039	48,80%
2014	388 607	198 846	51,17%	189 761	48,83%
2015	382 720	195 914	51,19%	186 806	48,81%
2016	378 515	193 587	51,14%	184 928	48,86%
2017	376 198	192 363	51,13%	183 835	48,87%
2018	373 498	190 935	51,12%	182 563	48,88%
2019	370 640	189 583	51,15%	181 057	48,85%
Lata	Wiek produkcyjny (M:18 – 64; K: 18 – 59)				
	ogółem	mężczyźni	%	kobiety	%
2010	1 377 527	724 858	52,60%	652 669	47,40%
2011	1 372 171	724 617	52,80%	647 554	47,20%
2012	1 364 563	722 452	52,90%	642 111	47,10%
2013	1 352 470	718 131	53,10%	634 339	46,90%
2014	1 340 617	713 469	53,22%	627 148	46,78%
2015	1 328 014	708 369	53,34%	619 645	46,66%
2016	1 314 738	702 621	53,44%	612 117	46,56%
2017	1 299 079	695 622	53,55%	603 457	46,45%
2018	1 282 768	687 824	53,62%	594 944	46,38%
2019	1 266 445	679 926	53,69%	586 519	46,31%
Lata	Wiek poprodukcyjny (M: 65 i pow.; K: 60 i pow.)				
	ogółem	mężczyźni	%	kobiety	%
2010	381 963	116 885	30,60%	265 078	69,40%
2011	389 457	118 367	30,30%	271 090	69,70%
2012	398 595	121 492	30,50%	277 103	69,50%
2013	408 423	125 001	30,60%	283 422	69,40%
2014	418 522	128 675	30,75%	289 847	69,25%
2015	428 992	132 769	30,95%	296 223	69,05%
2016	440 087	137 532	31,25%	302 555	68,75%
2017	451 040	142 468	31,59%	308 572	68,41%
2018	461 353	147 466	31,96%	313 887	68,04%
2019	471 185	152 339	32,33%	318 846	67,67%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie http://demografia.stat.gov.pl, data pobrania 20.05.2020 r.

W województwie lubelskim przybywa mieszkańców w wieku poprodukcyjnym, natomiast zauważalny jest spadek ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym.

Zarówno wiek przedprodukcyjny jak i produkcyjny charakteryzują się większą liczbą mężczyzn niż kobiet, natomiast osoby w wieku poprodukcyjnym to przede wszystkim kobiety (68%).

Według danych GUS w kolejnych dekadach systematycznie spadać będzie liczba ludności w Polsce. Trend ten dotyczyć będzie również województwa lubelskiego. W 2050 r. liczba ludności województwa lubelskiego wyniesie 1,7 mln, co oznacza zmniejszenie liczby ludności o 0,4 mln w porównaniu z 2013 r., tj. o 20,7%.. Według prognozy w 2050 r. (w porównaniu z 2013 r.) w miastach województwa lubelskiego najbardziej zmniejszy się liczba osób w wieku 25-29 lat – o 60,6% i 30-34 lata – o 60,7%, a na wsi w wieku 20- 4 lata – o 49,5% oraz w wieku 25-29 lat – o 46,6%. Największy wzrost liczby ludności zarówno w miastach, jak i na wsi wystąpi natomiast wśród osób w wieku 85 lat i więcej (odpowiednio o 304% i o 126,4%) oraz w wieku 70-74 lata (odpowiednio o 78,8% i o 93,8%).

1.4. Struktura społeczno – bytowa osób starszych z prognozą na lata 2014 – 2050

Zjawisko starzenia się społeczeństwa jest obserwowane od wielu lat. Z danych GUS wynika, że liczba osób powyżej 60 roku życia wzrasta systematycznie, zarówno w kraju jak i w województwie lubelskim. W kraju osoby powyżej 60 roku życia stanowią 25,3% ogółu ludności.

Tabela 4. Liczba mieszkańców powyżej 60 roku życia w latach 2008 – 2019 w kraju i województwie lubelskim

Lata	Polska	Województwo lubelskie
2008	6 195 732	369 955
2009	6 311 615	374 212
2010	6 455 626	381 963
2011	6 653 369	389 457
2012	6 860 973	398 595
2013	7 078 151	408 423
2014	8 547 781	485 594
2015	8 802 954	497 939
2016	9 055 216	510 184
2017	9 293 592	522 049
2018	9 508 393	532 507
2019	9 703 745	542 318

Źródło: Opracowanie własne na podstawie http://demografia.stat.gov.pl,data pobrania 29.05.2020 r.

W województwie lubelskim osoby powyżej 60 lat (542 318 osób) stanowią 25,7% mieszkańców województwa. Najliczniejszą grupę tworzą osoby w przedziale wiekowym 60 – 69 lat – ponad 52,8 % ogółu osób w wieku 60 i więcej lat. Procentowe ujęcie wyodrębnionych przedziałów wiekowych przedstawia wykres nr 1.

Wykres 1. Udział procentowy osób w wieku 60 i więcej lat w poszczególnych przedziałach wiekowych

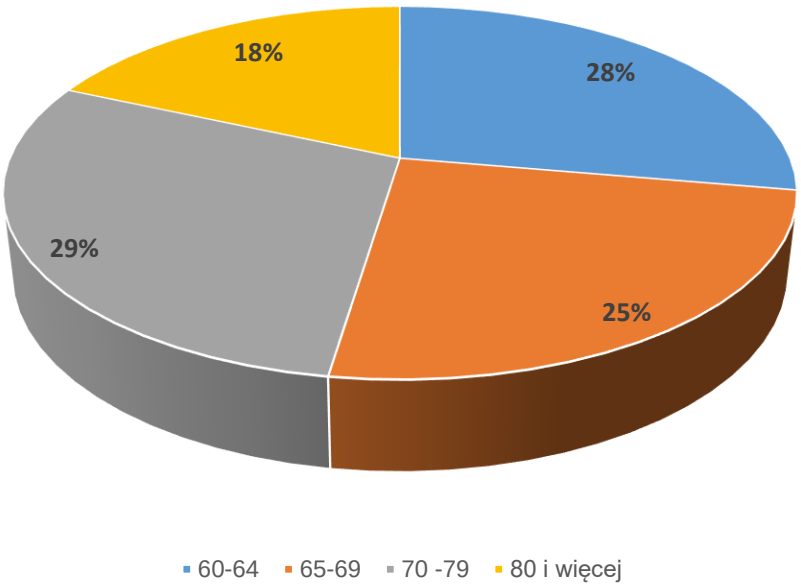

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z http://demografia.stat.gov.pl,data pobrania 20.05.2020 r.

Biorąc pod uwagę stosunek osób w wieku 60 lat i więcej do liczby ludności poszczególnych powiatów ogółem, największy udział osób starszych w populacji występuje w powiecie krasnostawskim – powyżej 29%, mieście Chełm oraz powiecie puławskim – powyżej 28%. „Najmłodsze" powiaty to powiat łęczyński – poniżej 22% oraz powiaty lubelski i łukowski – poniżej 23%.[1] Udział % osób starszych w ogólnej liczbie mieszkańców poszczególnych powiatów przedstawia poniższy wykres:

[1] https://stat.gov.pl, Ludność. Stan i struktura ludności oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym (stan w dniu 31.12.2019 r.)

Wykres 2. Udział procentowy osób starszych w ogólnej liczbie mieszkańców

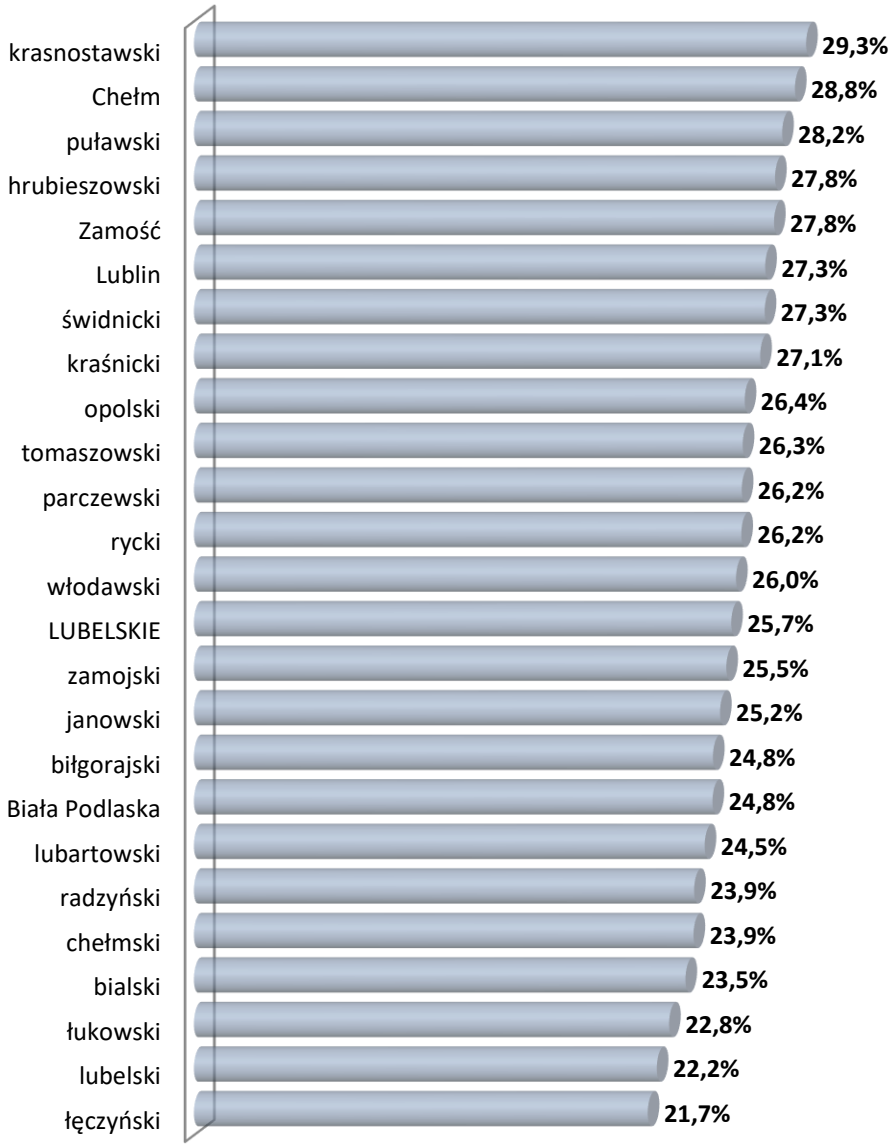

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl, data pobrania 20.05.2020 r.

Województwo lubelskie znalazło się wśród województw, w których proces starzenia się społeczeństwa przebiegać będzie najszybciej. W 2050 r. notowany będzie tu czwarty z najwyższych wiek środkowy (mediana wieku) – 54,8 roku, tj. o 2,3 roku wyższy niż dla Polski ogółem. W województwie lubelskim liczba osób w wieku 65 lat i więcej zwiększy się o 78,7% do 593,9 tys. w 2050 r., a osób w wieku 80 lat i więcej o 113,0% do 196,9 tys., przy czym odsetek tych osób w regionie będzie jednym z najwyższych w kraju. Przewiduje się, że zjawisko podwójnego starzenia się społeczeństwa (udział liczby ludności w wieku 80 lat i więcej w liczbie ludności w wieku 65 lat i więcej) będzie narastało. W województwie lubelskim

udział ten zwiększy się zarówno w miastach z 23,4% w 2013 r. do 34,8% w 2050 r. jak i na wsi odpowiednio z 31,4% do 31,7%.

1.5. Sytuacja na rynku pracy w województwie lubelskim

W końcu grudnia 2019 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy województwa lubelskiego wyniosła 69 379 osób i była niższa od zanotowanej przed rokiem (o 5 070 osób, tj. o 6,8%). Spadek liczby bezrobotnych odnotowano w powiecie puławskim, w zamojskim, chełmskim oraz w M. Lublin. Wzrost bezrobocia odnotowano natomiast w powiatach: janowskim, tomaszowskim oraz hrubieszowskim.

Województwo lubelskie należy do województw o wysokim wskaźniku stopy bezrobocia W rankingu województw, lubelskie pod względem wysokości stopy bezrobocia plasowało się na 12 miejscu. W końcu grudnia 2019 r. w województwie lubelskim stopa bezrobocia wyniosła 7,4%, natomiast w kraju wartość tego wskaźnika wyniosła 5,2%.

W województwie lubelskim najniższą stopę bezrobocia odnotowano w powiatach: łukowskim (4,2%), biłgorajskim (5,0%), lubelskim grodzkim (4,9%).

Najwyższą stopę bezrobocia odnotowano natomiast w powiatach: włodawskim (15,%), chełmskim (13,3%) oraz hrubieszowskim (13,2%).

Tabela 5. Bezrobocie rejestrowane w województwie lubelskim w latach 2011 – 2019

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Bezrobotni zarejestrowani (w tys.)	122,4	131,1	134,0	116,9	107,9	95,6	81,2	74,4	69,4
Stopa bezrobocia (%)	13,2	14,1	14,4	12,7	11,7	10,4	8,8	8,00	7,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie https://wuplublin.praca.gov.pl/, data pobrania: 21.05.2020 r.

W 2019 r. 44% beneficjentów pomocy społecznej korzystało ze świadczeń pomocy społecznej z powodu bezrobocia. Wskaźnik bezrobocia wśród beneficjentów pomocy społecznej prezentuje poniższy wykres:

Tabela 6. Wskaźnik bezrobocia wśród beneficjentów pomocy społecznej

Rok	Wskaźnik
2014	55%
2015	53%
2016	51%
2017	49%
2018	46%
2019	44%

Źródło: Raport Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2019 r. wygenerowany z Centralnej Aplikacji Statystycznej

Wykres 3. Wskaźnik bezrobocia wśród beneficjentów pomocy społecznej w latach 2014 – 2019

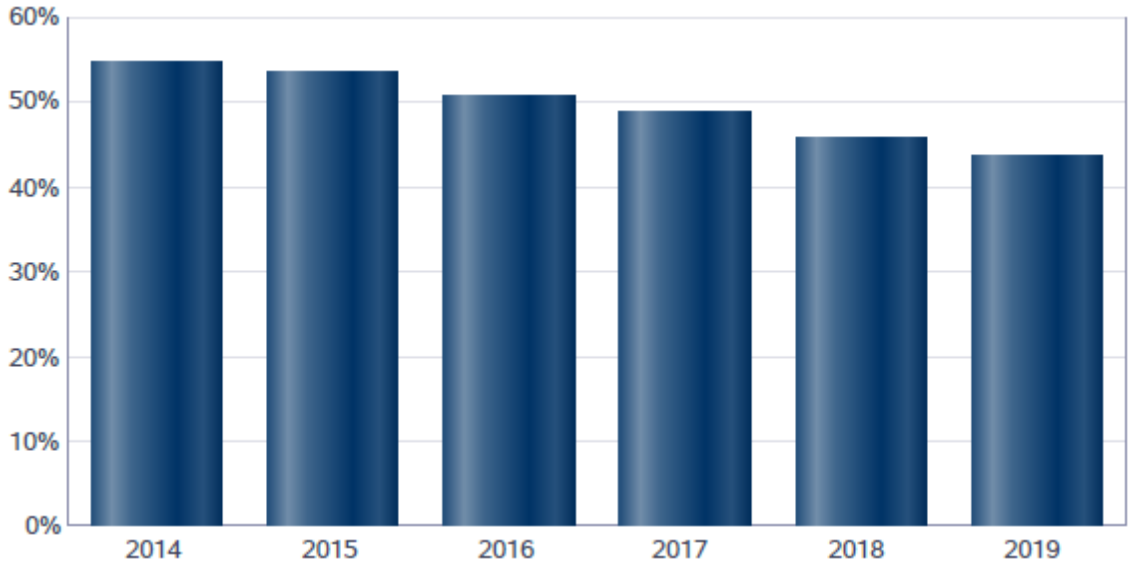

Źródło: Raport Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2019 r. wygenerowany z Centralnej Aplikacji Statystycznej

1.6. Infrastruktura społeczna

Jednym z obszarów, które obejmuje ocena zasobów pomocy społecznej jest infrastruktura społeczna, rozumiana jako zespół urządzeń publicznych zaspokajających potrzeby socjalne, oświatowe i kulturalne ludności.

W porównaniu z rokiem poprzedzającym, w 2019 roku zwiększyła się liczba żłobków, liczba klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów. Zmniejszyła się natomiast liczba mieszkań komunalnych w zasobie gmin. W roku następnym prognozowany jest niewielki wzrost liczby mieszkań socjalnych oraz klubów dla seniorów. Nie przewiduje się zmian w zakresie liczby ośrodków dla cudzoziemców oraz hospicjów.

Tabela 7. Infrastruktura społeczna województwa lubelskiego

Lp.	Infrastruktura społeczna	2018	2019	Prognoza 2020
1.	Liczba mieszkań komunalnych w zasobie gminy (w tym:	20 343	19 949	19 854
	Liczba mieszkań socjalnych (lokali)	2 913	2 856	2914
2.	Liczba klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów	326	378	396
3.	Liczba hospicjów	11	11	11
4.	Liczba ośrodków dla cudzoziemców	4	4	4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS

W 2019 r. liczba mieszkań komunalnych w województwie lubelskim wyniosła 19 949, a tym samym spadła o 394 w stosunku do 2018 r. Prognozuje się, że w 2020 roku liczba ta spadnie o kolejne 95 mieszkań. Najwięcej tego typu mieszkań występowało w mieście Lublin – 8 903, czyli 44% ogółu wszystkich mieszkań tego typu na Lubelszczyźnie. Drugim co do największej liczby mieszkań w zasobie gminy jest miasto Zamość z 1 897 mieszkaniami (9,5% ogółu lokali) oraz miasto Chełm – 1 458 mieszkań, czyli 7,3%. Natomiast najmniej tego typu mieszkań (podobnie jak w 2018 r.) jest w powiatach: janowskim, parczewskim, łęczyńskim, krasnostawskim oraz zamojskim.

Liczba mieszkań socjalnych w województwie lubelskim wynosi ogółem 2 856 lokali (o 57 mniej niż w roku poprzedzającym), z czego najwięcej jest ich w M. Lublin – 1 155 (o 23 więcej niż w 2018 roku). Kolejne miasta, w których występuje największa liczba mieszkań socjalnych to: Hrubieszów (143), Międzyrzec Podlaski (141), Chełm (119), Zamość (101), Włodawa (116).

Istotne jest również przedstawienie sytuacji osób oczekujących na mieszkanie oraz liczby wniosków złożonych przez klientów do poszczególnych jednostek. Odnośnie liczby wniosków złożonych na mieszkanie komunalne z zasobów gminy w roku oceny złożono 2 268 podań (o 69 więcej niż w 2018 r.). Z kolei liczba osób oczekujących na mieszkanie socjalne zwiększyła się o 34 osób w stosunku do 2018 r. i wynosi 1 144 w roku oceny. W kolejnym roku prognozowany jest wzrost liczby oczekujących o 64 osoby. W 2019 r. przeprowadzono 172 wyroki eksmisyjne bez wskazania lokalu socjalnego. W 2020 r. przewiduje się wzrost liczby takich wyroków do 195.

Na terenie Lubelszczyzny łącznie znajduje się 378 klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów. Placówek tego typu systematycznie przybywa. Prognoza na rok kolejny przewiduje dalszy wzrost ich liczby do 396. Najwięcej tego typu miejsc wykazały powiaty tomaszowski (35), zamojski (27), M. Lublin (25), bialski (28), lubartowski (29) i lubelski (24), puławski (25). Natomiast w powiecie parczewskim żadna z gmin nie wykazała placówek wsparcia dla seniorów.

Z danych z oceny wynika, że liczba hospicjów nie zmieniła się w stosunku do roku ubiegłego i nadal wynosi 11. Hospicja znajdują się w miastach: Biała Podlaska, Chełm, Lubartów, Lublin (2), Puławy, Włodawa, Zamość, Kraśnik, Opole Lubelskie oraz w gminie Łabunie w powiecie zamojskim.

W województwie lubelskim w roku oceny znajdowały się 4 ośrodki dla cudzoziemców. Zlokalizowane były w powiatach: radzyńskim (Bezwola), bialskim (Kolonia Horbów) oraz w Łukowie i mieście Biała Podlaska. Zgodnie z prognozą na 2019 r. liczba ośrodków dla cudzoziemców nie zmieni się.

W roku oceny w województwie lubelskim funkcjonowały 142 żłobki (o 29 więcej niż w roku poprzedzającym). W żłobkach przebywało 5 826 dzieci. Zgodnie z OZPS w 2019 r. dla 1 130 dzieci brakowało miejsca w żłobkach funkcjonujących na terenie województwa.

Wykres 4. Liczba żłobków wg powiatów

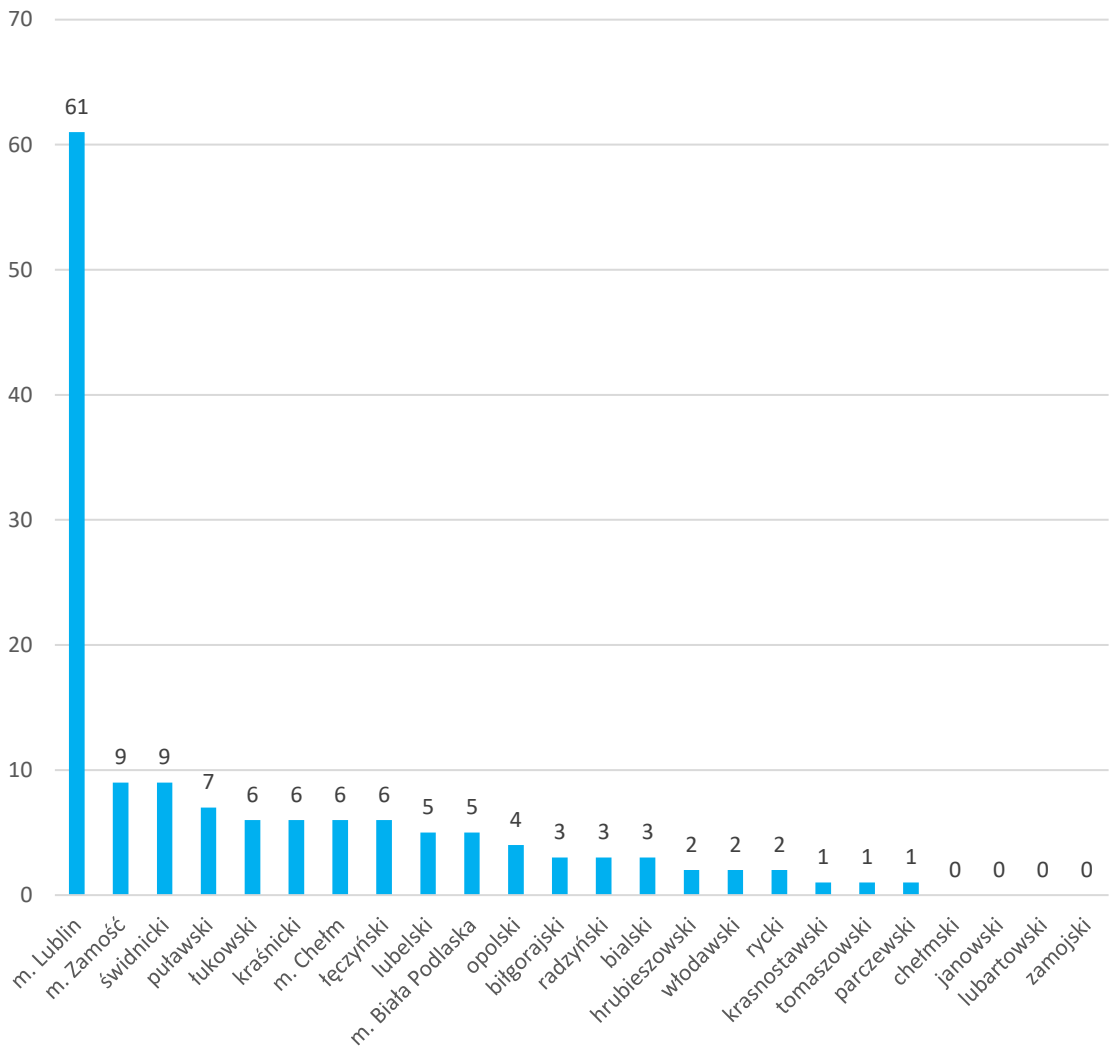

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

2. Dane o osobach korzystających z pomocy i wsparcia

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej gmina oraz powiat realizują działania mające na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Podejmują one działania zmierzające do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Zadania realizowane przez ośrodek pomocy społecznej oraz powiatowe centrum pomocy rodzinie wspierają osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienia im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka.

Osoby i rodziny, którym udzielono pomocy i wsparcia – w tej grupie ujęte zostały osoby i rodziny, które w danym okresie sprawozdawczym uzyskały pomoc i wsparcie bez względu na rodzaj, formę, liczbę świadczeń i źródło finansowania – z uwzględnieniem zarówno pomocy, która udzielana była w formie decyzji administracyjnej, bez decyzji oraz pomocy bez konieczności przeprowadzania wywiadu środowiskowego. W grupie tej uwzględnione są także osoby i rodziny objęte wyłącznie pracą socjalną, wsparciem jednostki organizacyjnej pomocy społecznej w postaci skierowań do zajęć w centrach i klubach integracji społecznej, skierowań do prac społecznie użytecznych itp. Ponadto są to osoby umieszczone w domach pomocy społecznej, w przypadku gdy starosta jest organem wydającym decyzję, osoby niepełnosprawne korzystające ze świadczeń, dzieci przebywające w pieczy zastępczej, usamodzielniani wychowankowie, osoby korzystające ze wsparcia ośrodka interwencji kryzysowej.

W przypadkach, w których nie wszystkie te osoby były ujęte w bazie informacyjnej Pomost, jednostki dokonywały ich korekty uzupełniając dane informacjami z własnych źródeł.

Zgodnie z danymi przekazanymi przez ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie w 2019 r. jednostki udzieliły pomocy i wsparcia ogółem 143 246 osobom i rodzinom, tj. o ponad 4 tysiącom mniej niż w roku poprzednim. Prognoza na rok następny wskazuje na niewielki wzrost liczby korzystających z pomocy (o 1 623 osoby).

Pomoc w formie świadczeń przyznana została w roku oceny 70 508 osobom z 48 636 rodzin (łącznie gminy i powiaty). Wskaźnik uwzględnia osoby, którym decyzją administracyjną przyznano świadczenie wyłącznie na podstawie ustawy o pomocy społecznej. W skład tych rodzin wchodziło 117 400 osób, co stanowi 5,6% mieszkańców województwa lubelskiego (w roku poprzedzającym rok oceny wskaźnik ten wynosił 6,1%).

2.1. Ocena zasobów pomocy społecznej w gminie

2.1.1. Osoby i rodziny, którym udzielono pomocy i wsparcia

Wsparciem ośrodków pomocy społecznej oraz 4 miejskich ośrodków pomocy rodzinie w województwie lubelskim w 2019 roku objęto 112 287 osób. W odniesieniu do 2018 r. liczba osób korzystających z pomocy i wsparcia spadła o prawie 6 tys. osób. Prognozy na rok 2020 wskazują, że w porównaniu do roku oceny liczba osób objętych wsparciem nieznacznie wzrośnie. Wykazane osoby uzyskały pomoc i wsparcie w ramach zdań własnych i zleconych (pomoc udzielana w formie decyzji administracyjnej, bez decyzji oraz pomoc, która jest udzielana bez konieczności przeprowadzania wywiadu środowiskowego).

Wykres 5. Osoby i rodziny, którym udzielono pomocy i wsparcia /zadania gminy/

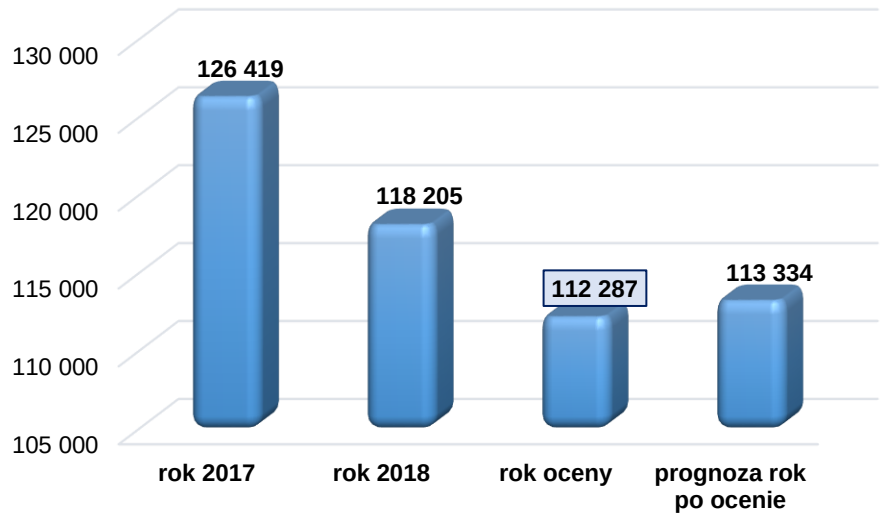

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Osoby i rodziny, którym przyznano świadczenie

W 2019 r. pomoc w formie świadczeń bez względu na rodzaj, formę, liczbę świadczeń i źródło finansowania otrzymały 70 024 osoby z 48 161 rodzin (liczących łącznie 116 814 osób). 52,7% osób, którym przyznano świadczenie, to kobiety. Ponad połowę osób (58,6%), którym przyznano świadczenie, stanowiły osoby długotrwale korzystające z pomocy (41 013). W porównaniu z rokiem 2018 liczba osób, którym przyznano świadczenie, zmalała o prawie 8 tysięcy, prognozy na rok 2020 wskazują, iż liczba osób, którym przyznane zostanie świadczenie, nieznacznie wzrośnie.

Analiza przedziałów wiekowych osób korzystających ze świadczeń w latach 2018 – 2019 pokazuje niewielki wzrost liczby osób w wieku produkcyjnym, prognoza pozostaje na poziomie z roku oceny:

Wykres 6. Liczba osób korzystających ze świadczeń w poszczególnych przedziałach wiekowych

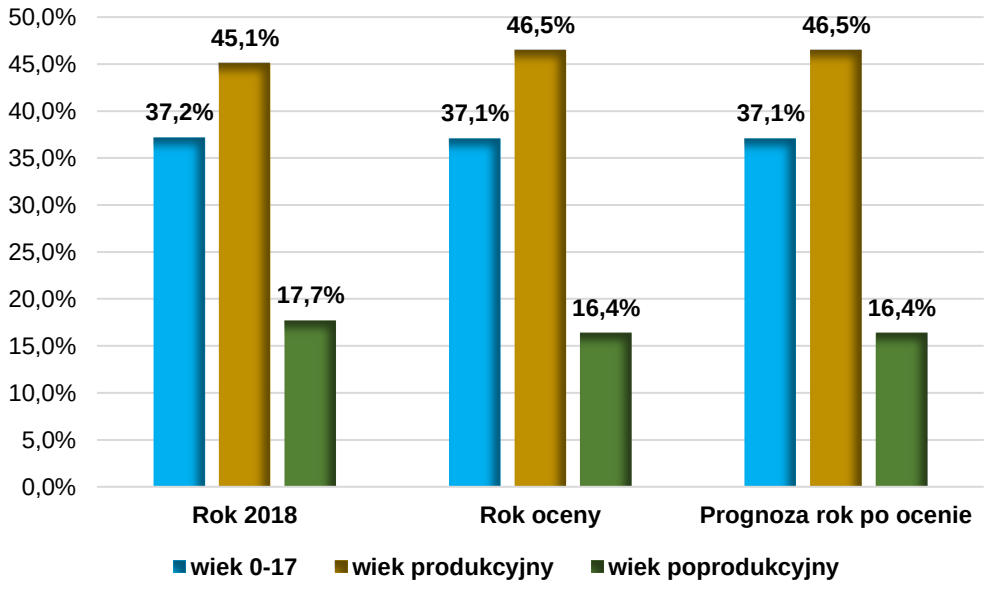

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

W 2019 r. ze wsparcia gmin skorzystało 5,3% mieszkańców Lubelszczyzny (w roku poprzedzającym rok oceny – 5,5%). W ujęciu powiatowym w roku oceny wskaźnik ten najwyższy był w mieście Chełm oraz w powiecie włodawskim, bialskim i parczewskim. Najmniejszy odsetek mieszkańców objętych wsparciem odnotowano w powiecie świdnickim, opolskim oraz w mieście Zamość. Korzystanie z pomocy i wsparcia w gminach w 2019 r. w ujęciu powiatowym obrazuje poniższy wykres:

Wykres 7. Wskaźnik korzystania z pomocy i wsparcia w gminach w 2019 r. (w ujęciu powiatowym)

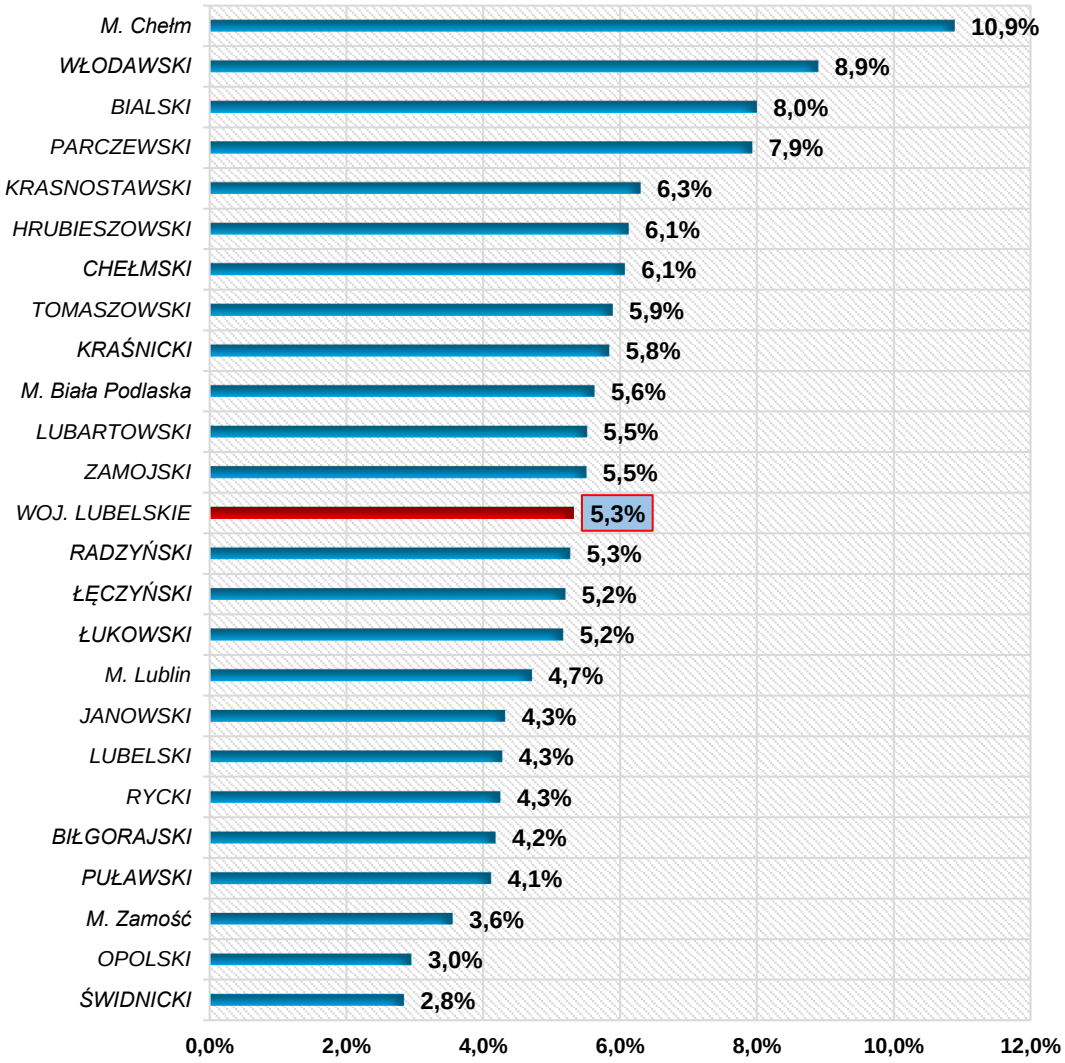

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Wskaźnik korzystających z pomocy w poszczególnych gminach jest zróżnicowany, w 100 z nich (niemal 47%) przyjmuje wartości wyższe od wojewódzkiego (5,3%), przy czym najwyższy odsetek korzystających w 2019 roku - podobnie jak w latach poprzednich – odnotowano w gminie Stary Brus (powiat włodawski) – niemal 27,5%. Najmniejszy odsetek mieszkańców korzystających z pomocy i wsparcia w roku oceny występował w gminach: Bełżec, Nałęczów, Urszulin, Stoczek Łukowski (g. miejska), Piaski, Poniatowa, Komarów – Osada i Stoczek Łukowski (poniżej 2%).

Wykres 8. Gminy o najwyższym i najniższym wskaźniku korzystania z pomocy i wsparcia w 2019 r.

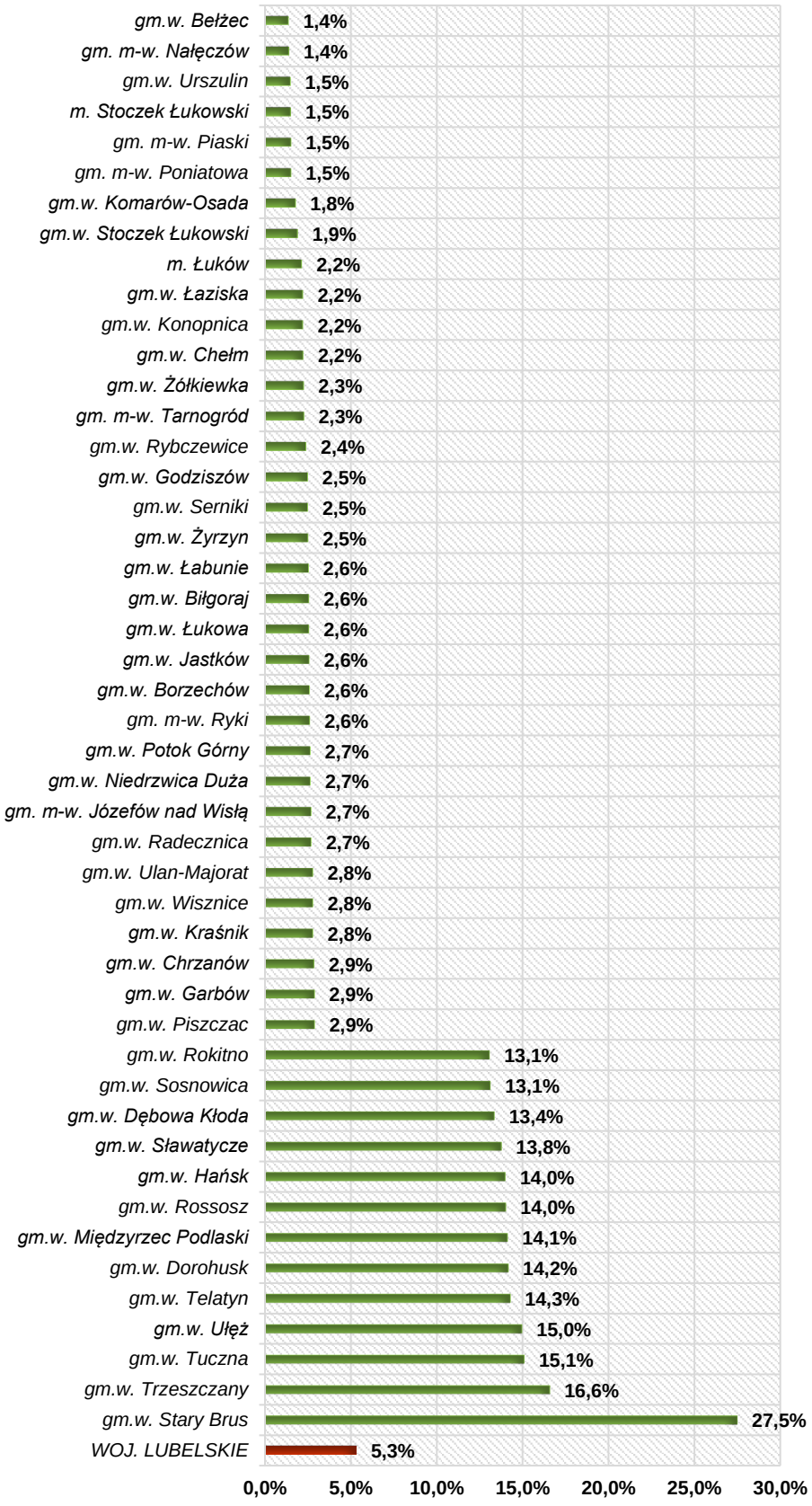

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

2.1.2. Powody udzielania pomocy i wsparcia

W roku 2019 głównymi powodami przyznania pomocy i wsparcia rodzinom były ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba i niepełnosprawność:

- ubóstwo – 26 409 rodzin,
- długotrwała lub ciężka choroba – 22 365 rodzin,
- niepełnosprawność – 19 462 rodziny.

W porównaniu z rokiem 2018 odnotowano spadek liczby rodzin dotkniętych powyższymi problemami – liczba rodzin dotkniętych ubóstwem zmalała o ponad 3 tys., długotrwałą lub ciężką chorobą o ponad 1 tys., a niepełnosprawnością o ponad 1,5 tys. Ponadto trzecim w kolejności powodem udzielania pomocy rodzinom w 2018 roku było bezrobocie. Kolejność przyczyn korzystania przez rodziny z pomocy i wsparcia w roku oceny przedstawia się następująco:

Tabela 8. Powody udzielania pomocy rodzinom w 2019 r.

Powody udzielenia pomocy i wsparcia - ranking	LICZBA RODZIN - OGÓŁEM
UBÓSTWO	26 409
DŁUGOTRWAŁA LUB CIĘŻKA CHOROBA	22 365
NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ	19 462
BEZROBOCIE	18 889
BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEK.-WYCHOWAWCZYCH I PROWADZENIA GOSPODARSTWA DOMOWEGO - OGÓŁEM	7 776
POTRZEBA OCHRONY MACIERZYŃSTWA	5 723
ALKOHOLIZM	4 194
POTRZEBA OCHRONY MACIERZYŃSTWA - W TYM: WIELODZIETNOŚĆ	3 934
BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEK.-WYCHOWAWCZYCH I PROWADZENIA GOSPODARSTWA DOMOWEGO - OGÓŁEM - W TYM: RODZINY NIEPEŁNE	3 528
BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEK.-WYCHOWAWCZYCH I PROWADZENIA GOSPODARSTWA DOMOWEGO - OGÓŁEM - W TYM: RODZINY WIELODZIETNE	1 724
BEZDOMNOŚĆ	935
PRZEMOC W RODZINIE	781
TRUDNOŚCI W PRZYSTOSOWANIU DO ŻYCIA PO ZWOLNIENIU Z ZAKŁADU KARNEGO	657
ZDARZENIE LOSOWE	400
KLĘSKA ŻYWIOŁOWA LUB EKOLOGICZNA	138
NARKOMANIA	137
SYTUACJA KRYZYSOWA	131
SIEROCTWO	53
TRUDNOŚCI W INTEGRACJI OSÓB, KTÓRE OTRZYMAŁY STATUS UCHODŹCY, OCHRONĘ UZUPEŁNIAJĄCĄ LUB ZEZWOLENIE NA POBYT CZASOWY	20

Źródło: raport Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2019 r. wygenerowany z Centralnej Aplikacji Statystycznej

Kolejność najważniejszych powodów korzystania z pomocy i wsparcia wg liczby przyznanych świadczeń przedstawia się następująco:

Tabela 9. Główne powody przyznania świadczeń w 2019 r.

		Liczba świadczeń	
Powód przyznania	Ogółem	świadczenia niepieniężne	świadczenia pieniężne
Długotrwała lub ciężka choroba	2 733 272	2 614 082	119 190
Niepełnosprawność	2 106 753	1 961 093	145 660
Ubóstwo	1 797 760	1 606 504	191 256
Bezrobocie	1 425 889	1 309 469	116 420
wielodzietność	1 031 995	1 023 058	8 937

Źródło: raport Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2019 r. wygenerowany z Centralnej Aplikacji Statystycznej

Wykres 9. Rodziny pobierające świadczenia w 2019 r. /wg liczby osób w rodzinie/

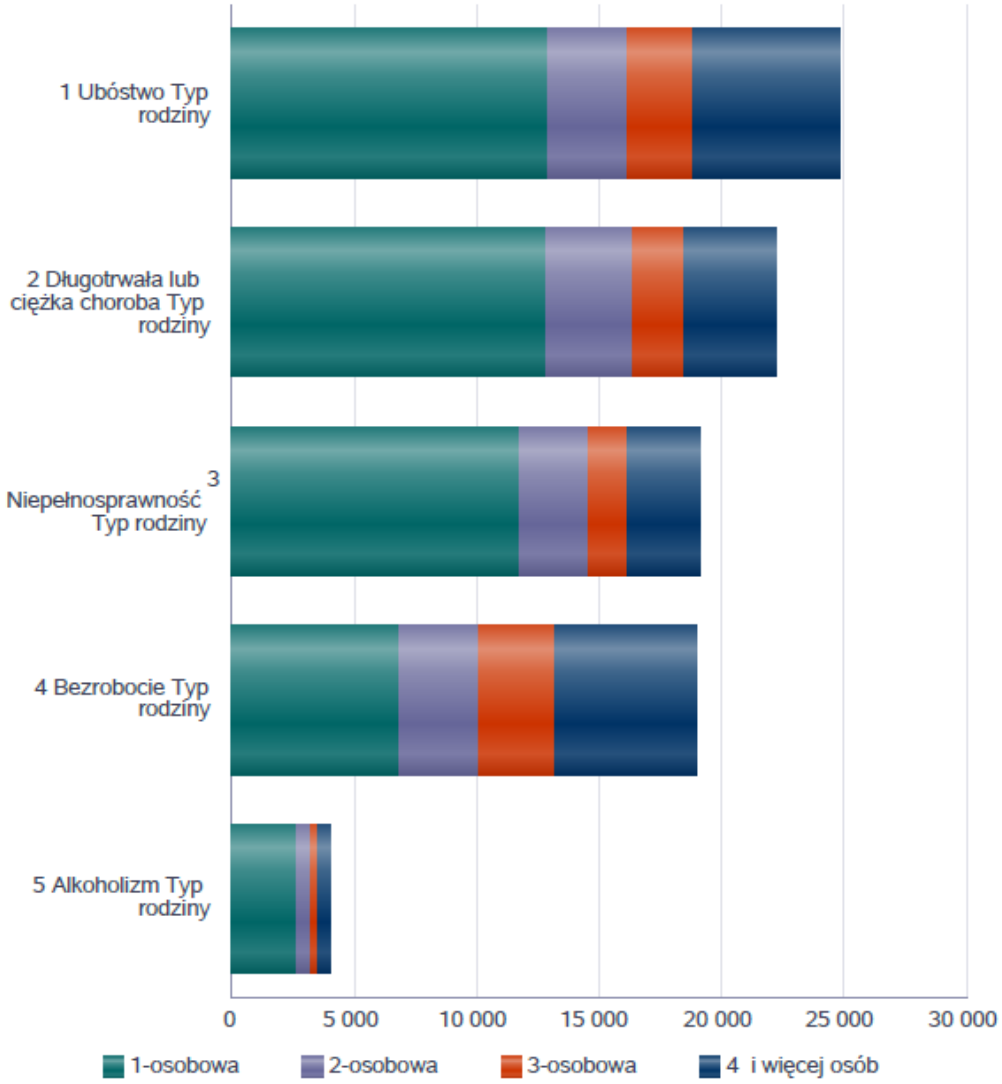

Źródło: raport Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2019 r. wygenerowany z Centralnej Aplikacji Statystycznej

2.1.3. Usługi pomocy społecznej

Z uwagi na występujące problemy społeczne istnieje zapotrzebowanie na usługi pomocy społecznej m.in. usługi opiekuńcze, poradnictwo specjalistyczne, interwencję kryzysową, pracę socjalną oraz kontrakt socjalny.

Osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, przysługuje pomoc w formie usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych. Pomoc ta jest przyznawana, gdy osoba jest pozbawiona pomocy innych osób, lub rodzina nie może tej pomocy zapewnić. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, natomiast specjalistyczne usługi opiekuńcze są dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności.

W 2019 r. z pomocy w formie usług opiekuńczych w ramach zadań własnych gminy skorzystało ogółem 5 799 osób (295 osób ze specjalistycznych). W porównaniu z rokiem poprzednim liczba osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych wzrosła o 299 W przypadku usług specjalistycznych liczba osób nimi objętych ponownie spadła (o 42).

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę należy organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w miejscu ich zamieszkania. W 2019 r. z tej formy pomocy skorzystało 912 osoby – o 30 osób mniej niż w 2018 r.

Pomoc w formie specjalistycznego poradnictwa, w szczególności prawnego, psychologicznego i rodzinnego, udzielana jest osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód. W ramach poradnictwa prawnego udziela się informacji dotyczących obowiązujących przepisów z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów. Poradnictwo psychologiczne jest realizowane w formie diagnozowania, profilaktyki i terapii. Poradnictwo rodzinne obejmuje natomiast problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną. W roku oceny poradnictwem specjalistycznym ośrodki pomocy społecznej objęły 4 423 rodziny, tj. o 40 rodzin mniej niż w 2018 r.

Interwencja kryzysowa stanowi zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem prowadzonej interwencji jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb poradnictwa socjalnego lub prawnego. W razie konieczności rodzinie udziela się również schronienia na okres do

3 miesięcy. W roku oceny interwencją objęto 390 rodzin. W porównaniu z 2018 r. liczba rodzin spadła o 155.

Prowadzenie pracy socjalnej należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Praca socjalna jest prowadzona przez pracowników socjalnych. Działania podejmowane w jej ramach mają na celu poprawę funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym. Pracę socjalną prowadzi się:

- z osobami i rodzinami w celu rozwinięcia lub wzmocnienia ich aktywności i samodzielności życiowej;
- ze społecznością lokalną w celu zapewnienia współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokojenia potrzeb członków społeczności.

Praca socjalna jest świadczona osobom i rodzinom bez względu na posiadany dochód. W roku 2019 z pomocy w formie pracy socjalnej skorzystały 50 424 rodziny. Należy podkreślić, że udzielanie pracy socjalnej należy do jednych z najważniejszych zadań realizowanych przez pracowników socjalnych. Skuteczna praca socjalna powinna doprowadzić do aktywizacji i samodzielności klientów pomocy społecznej, a w konsekwencji wyjście z sytemu pomocy.

Tabela 10. Wskaźnik pracy socjalnej

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Wskaźnik pracy socjalnej	**80,27%**	**79,37%**	**84,32%**	**91,50%**	**96,90%**	**105,31%**
Liczba rodzin, którym przyznano świadczenia	68 772	65 601	61 481	55 673	51 873	47 881
Praca socjalna ogółem	55 201	52 068	51 838	50 939	50 266	50 424

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Wskaźnik rodzin objętych pracą socjalną systematycznie rośnie w ostatnich latach. Zmiany w tym zakresie obrazuje poniższy wykres:

Wykres 10. Wskaźnik pracy socjalnej

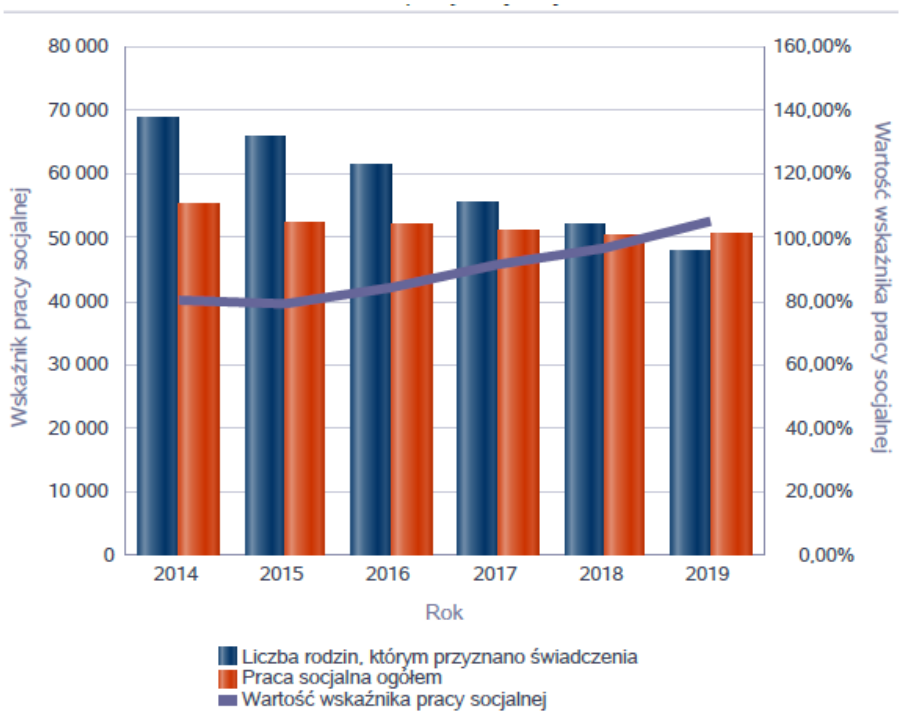

Źródło: raport Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2019 r. wygenerowany z Centralnej Aplikacji Statystycznej

Jednym z podstawowych narzędzi pracy socjalnej jest kontrakt socjalny – czyli pisemna umowa zawarta z osobą ubiegającą się o pomoc. Kontrakt socjalny określa uprawnienia i zobowiązania stron, to jest pracownika socjalnego i klienta, w ramach wspólnie podejmowanych działań zmierzających do przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej. W 2019 roku zawarto 3 370 kontraktów socjalnych (o 515 więcej niż w 2018 roku), liczba osób objętych kontraktem - 3 856. Zaznaczyć należy, że w roku oceny 74 OPS-y z terenu województwa lubelskiego nie zawarły kontraktów socjalnych, co stanowi 34,7% wszystkich OPS-ów. W roku poprzedzającym rok oceny kontraktów nie zawarło 88 OPS-ów (ponad 41%).

W roku oceny OPS-y realizowały 35 projektów socjalnych. Liczba objętych nimi osób wyniosła 1 214.

2.1.4. Świadczenia pieniężne i niepieniężne z pomocy społecznej

Rodzinom wymagającym wsparcia OPS-y udzielają pomocy w ramach zadań własnych i zleconych gminie, w formie świadczeń pieniężnych i niepieniężnych. Zgodnie za art. 36 ustawy o pomocy społecznej do świadczeń pieniężnych zaliczamy:

- zasiłek stały,
- zasiłek okresowy,
- zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy,
- zasiłek i pożyczkę na ekonomiczne usamodzielnienie,

- pomoc na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki,
- świadczenie pieniężne na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego dla cudzoziemców, którzy uzyskali status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy,
- wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd.

Z kolei do świadczeń niepieniężnych zaliczamy między innymi następujące formy pomocy:

- praca socjalna,
- zasiłki celowe w formie biletu kredytowanego,
- pomoc rzeczowa, w tym na ekonomiczne usamodzielnienie,
- sprawienie pogrzebu,
- poradnictwo specjalistyczne,
- interwencja kryzysowa,
- schronienie,
- posiłek,
- ubranie,
- usługi opiekuńcze,
- specjalistyczne usługi opiekuńcze,
- pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych (w tym w mieszkaniu chronionym).

<u>Świadczenia pieniężne</u> z pomocy społecznej realizowane przez ośrodki pomocy społecznej.

Liczba osób korzystających ze świadczeń pieniężnych w 2019 roku wyniosła 35 904. Najwięcej osób skorzystało z zasiłku celowego – 25 873 (o 2 309 mniej niż w 2018 r.), w tym 17 184 osobom przyznano zasiłek w ramach Programu Wieloletniego „Posiłek w szkole i w domu”. Zasiłek okresowy otrzymało 15 926 osób (o 1 786 mniej niż w 2018 roku), zasiłek stały wypłacono 9 871 osobom (o 387 mniej niż w 2018 r.), w tym 8 327 osobom samotnie gospodarującym.

Biorąc pod uwagę wysokość środków przeznaczonych przez gminy na poszczególne rodzaje świadczeń pieniężnych najwięcej środków wydatkowanych zostało na zasiłki stałe - 48%.

Tabela 11. Środki finansowe przeznaczone przez gminy na świadczenia pieniężne z pomocy społecznej w roku oceny

Rodzaj świadczenia	Liczba osób korzystających	Kwota świadczenia w zł	% udział*
Zasiłek stały	9 871	52 944 697	48%
Zasiłek okresowy	15 926	32 390 544	30%
Zasiłek celowy ogółem	25 873	24 001 690	22%

*wartości w przybliżeniu

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Dominującym powodem przyznania zasiłku okresowego w roku oceny było bezrobocie – 11 494 osoby (ponad 72% wszystkich świadczeniobiorców zasiłku okresowego w 2019 r. stanowiły osoby bezrobotne).

Świadczenia niepieniężne z pomocy społecznej realizowane przez ośrodki pomocy społecznej.

Jedną z ważniejszych form wsparcia w ramach świadczeń niepieniężnych jest pomoc w formie posiłku. W 2019 r. z posiłku skorzystały ogółem 29 642 osoby. W porównaniu z 2018 r. liczba osób objętych tego typu wsparciem spadła o 4 557 osób. Ośrodki pomocy społecznej prognozują, że w 2020 r. z posiłku skorzysta 29 668 osób, czyli w odniesieniu do roku oceny liczba ta nieznacznie wzrośnie. W 2019 r. na pomoc w formie posiłków wydatkowano ogółem 15 600 976 zł.

Wśród osób korzystających z posiłku dominującą grupę stanowią dzieci – w roku oceny z tej formy pomocy skorzystało 27 683 dzieci, tj. o 4 218 mniej niż w 2018 r.. Z prognoz na 2020 rok wynika, że liczba dzieci korzystających z posiłku nieznacznie spadnie. Koszt posiłków dla dzieci w 2019 r. wyniósł 12 852 444 zł.

Ponad 99% dzieci skorzystało w 2019 r. z posiłku w ramach programu wieloletniego „Posiłek w szkole i w domu".

Kolejnymi formami wsparcia w ramach świadczeń niepieniężnych jest udzielenie schronienia i pomoc w formie przyznania niezbędnego ubrania, jeżeli osoby lub rodziny są tego pozbawione. Udzielnie schronienia polega na przyznaniu tymczasowego miejsca noclegowego w noclegowniach, schroniskach, domach dla bezdomnych i innych miejscach do tego przeznaczonych. Z kolei przyznanie niezbędnego ubrania polega na dostarczeniu osobie potrzebującej bielizny, odzieży i obuwia odpowiednich do jej indywidualnych właściwości oraz pory roku.

W 2019 r. schronienia udzielono 506 osobom, koszt pomocy wyniósł 2 250 712 zł. W porównaniu z rokiem 2018 spadła liczba osób, którym udzielono tego typu pomocy, i jednocześnie wzrósł koszt udzielonej pomocy (521 osób i 2 035 060 zł w 2018 r.). Prognozy na 2020 rok wskazują na wzrost liczby osób wymagających udzielenia schronienia (o 30 osób).

W przypadku pomocy w formie przyznania niezbędnego ubrania w 2019 r. ośrodki pomocy społecznej udzieliły tego rodzaju wsparcia 4 osobom, koszt pomocy wyniósł 1 572 zł. Prognozy na 2020 rok wskazują, że liczba osób wzrośnie do 9, zaś koszt do 4 114 zł. W stosunku do 2018 r. liczba osób korzystających spadła o 1 osobę.

Inną formą pomocy w ramach świadczeń niepieniężnych jest sprawienie pogrzebu – w roku oceny w gminach sprawiono pogrzeb dla 168 osób, koszt tych świadczeń wyniósł 449 535 zł, natomiast w 2018 r. liczba osób, którym sprawiono pogrzeb wyniosła 188, a koszt – 507 405 zł.

Do świadczeń niepieniężnych należy również kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu. Jest to zadanie własne gminy o charakterze obowiązkowym. W 2019 r. gminy opłaciły pobyt w domach pomocy społecznej 3 292 osobom, koszt pobytu wyniósł łącznie 80 892 114. W 2018 r. gminy dofinansowały pobyt 3 218 osób, ponosząc koszty w wysokości 74 645 975 zł. Prognozuje się, że w 2020 r. w domach pomocy społecznej będzie przebywać 3 342 mieszkańców, za pobyt których płacić będą gminy – planowany koszt odpłatności wyniesie 82 782 626 zł. Dane z ostatnich kilku lat wskazują, że sukcesywnie rośnie liczba osób przebywających w domach pomocy społecznej, a w związku z tym rośnie koszt odpłatności za pobyt w tych domach ponoszony przez gminy. Z pewnością wiąże się to z procesem starzenia się społeczeństwa Polski i Lubelszczyzny, jak również jest to wynik niewystarczającego rozwoju i dostępności usług środowiskowych skierowanych do tej grupy osób – z roku na rok coraz więcej mieszkańców regionu wymaga wsparcia.

Wykres 11. Odpłatność gmin za pobyt w domu pomocy społecznej – liczba osób

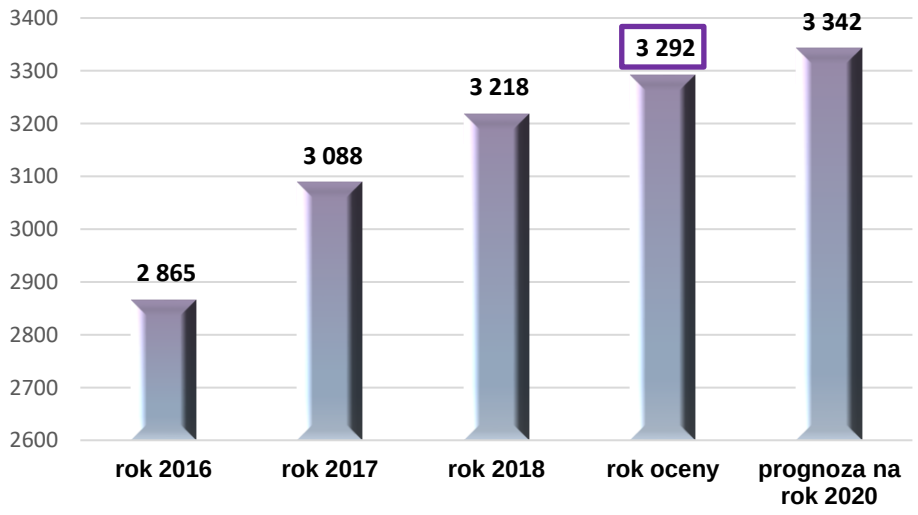

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

2.1.5. Inne rodzaje pomocy i wsparcia

W ramach wspierania rodziny (zgodnie z przepisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej) w 2019 r. liczba rodzin objęta pracą asystenta rodziny wynosiła 2 480 i w stosunku do 2018 r. spadła o 103 rodziny.

W roku oceny liczba asystentów rodziny wyniosła 248. Liczba asystentów zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej spadła w stosunku do 2018 r. o 4, prognoza przewiduje utrzymanie liczby asystentów na zbliżonym poziomie.

Tabela 12. Liczba asystentów rodziny oraz liczba rodzin objętych pracą asystenta rodziny w latach 2014-2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Liczba asystentów rodziny w gminie	244	268	273	262	252	248
Liczba rodzin, które korzystały z usług asystentów rodziny	2549	2659	2618	2574	2583	2480

Źródło: raport Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2019 r. wygenerowany z Centralnej Aplikacji Statystycznej

Rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych mogą zostać objęte pomocą rodziny wspierającej. Rodzina wspierająca, przy współpracy asystenta rodziny, pomaga w:

1) opiece i wychowaniu dziecka;
2) prowadzeniu gospodarstwa domowego;
3) kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych.

Pełnienie funkcji rodziny wspierającej może być powierzone osobom z bezpośredniego otoczenia dziecka, które nie były skazane prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo. Rodzinę wspierającą ustanawia wójt właściwy ze względu na miejsce zamieszkania rodziny wspieranej po uzyskaniu pozytywnej opinii kierownika ośrodka pomocy społecznej wydanej na podstawie przeprowadzonego rodzinnego wywiadu środowiskowego. Z taką rodziną wójt – właściwy ze względu na miejsce zamieszkania rodziny wspieranej zawiera umowę, która określa zasady zwrotu kosztów związanych z udzielaniem pomocy. Jest to jeszcze dość mało powszechna forma pomocy. W roku oceny w województwie lubelskim funkcjonowały jedynie 4 rodziny wspierające. W 2018 r. funkcjonowało 5 rodzin, OPS-y prognozują podpisanie umów z 5 rodzinami wspierającymi w 2020 roku.

Zgodnie z art. 191 ust. 9 i 10 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w przypadku umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej ponosi odpowiednio wydatki w wysokości:

1) 10% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka – w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej;
2) 30% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka – w drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej;
3) 50% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka – w trzecim roku i następnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej.

W przypadku umieszczenia dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej albo interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej ponosi odpowiednio wydatki w wysokości:

1) 10% w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej,
2) 30% w drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej,
3) 50% w trzecim roku i następnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej

– średnich miesięcznych wydatków przeznaczonych na utrzymanie dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej albo interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym.

W 2019 r. gminy z powyższego tytułu poniosły koszty w wysokości 15 917 263 zł, tj. o 819 213 zł więcej niż w 2018 r. Prognozy na 2020 rok wskazują na dalszy wzrost tych kosztów.

Wykres 12. Odpłatność gmin za pobyt dziecka w pieczy zastępczej /w złotych/

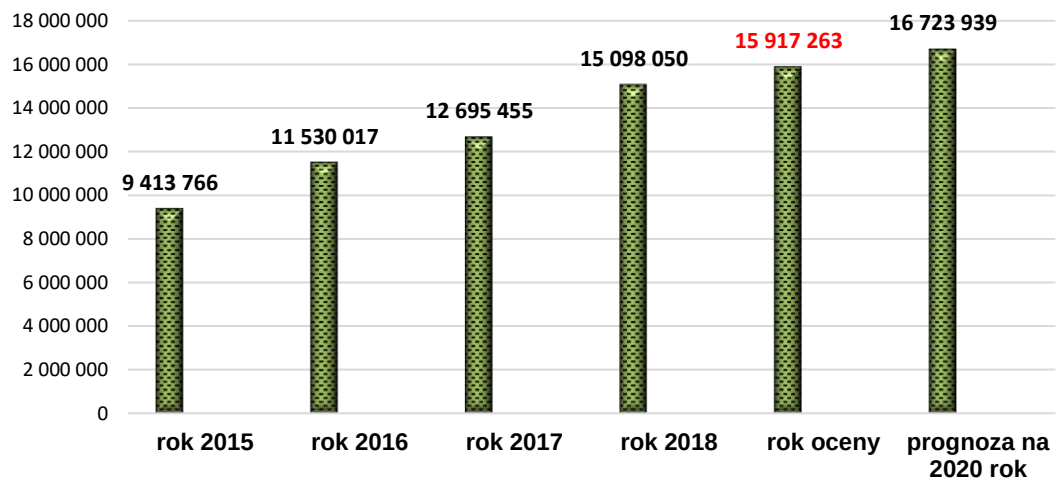

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Świadczeniami rodzinnymi zgodnie z art. 2 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych są:

1) zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego;

2) świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny, specjalny zasiłek opiekuńczy oraz świadczenie pielęgnacyjne;

3) zapomoga wypłacana przez gminy, na podstawie art. 22a;

3a) świadczenia wypłacane przez gminy na podstawie art. 22b;

4) jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka;

5) świadczenie rodzicielskie.

W 2019 r. z pomocy w formie zasiłków rodzinnych, dodatków do zasiłków rodzinnych oraz jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka skorzystało ogółem 70 969 rodzin. Łączny koszt wypłaconych świadczeń wyniósł 290 620 570,53 zł. W porównaniu z rokiem 2018 liczba rodzin pobierających zasiłki rodzinne zmniejszyła się o 8 662 rodziny, natomiast koszt świadczeń – o 30 936 936,09 zł.

W ramach świadczeń opiekuńczych przyznawane są:

- świadczenie pielęgnacyjne z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej przysługujące m.in. matce albo ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka, jeżeli nie podejmują lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji;
- zasiłek pielęgnacyjny, w tym: zasiłek pielęgnacyjny dla niepełnosprawnego dziecka, zasiłek pielęgnacyjny dla osoby niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia o znacznym stopniu niepełnosprawności, zasiłek pielęgnacyjny dla osoby niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, która powstała przed ukończeniem 21 roku życia oraz zasiłek pielęgnacyjny dla osoby, która ukończyła 75 lat;
- specjalny zasiłek opiekuńczy przysługujący osobom, na których ciąży obowiązek alimentacyjny, a także małżonkom, jeżeli nie podejmują zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania stałej opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby

w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

Tabela 13. Liczba świadczeń w województwie lubelskim w latach 2014 – 2019 wypłacanych na podstawie ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych

	Liczba świadczeń					
Świadczenia opiekuńcze	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Zasiłek pielęgnacyjny - ogółem	562 835	559 183	552 673	548 054	547 459	553 027
Zasiłek pielęgnacyjny - dla niepełnosprawnego dziecka	143 908	142 725	139 637	137 823	137 042	138 230
Zasiłek pielęgnacyjny - osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia o znacznym stopniu niepełnosprawności	219 158	215 496	211 279	208 705	208 984	211 918
Zasiłek pielęgnacyjny - osobie, która ukończyła 75 lat	8 500	7 936	7 559	7 140	7 168	6 706
Zasiłek pielęgnacyjny - osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21 roku życia	191 269	193 026	194 198	194 386	194 265	196 173
Świadczenie pielęgnacyjne	74 290	77 017	79 187	82 464	86 365	92 263
Specjalny zasiłek opiekuńczy	12 654	26 533	38 385	42 935	42 096	39 952
Świadczenia opiekuńcze ogółem - Zasiłek pielęgnacyjny, świadczenia pielęgnacyne, specjalny zasiłek opiekuńczy	649 887	662 753	670 245	673 453	675 920	685 242

Źródło: raport Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2019 r. wygenerowany z Centralnej Aplikacji Statystycznej

Świadczenie z funduszu alimentacyjnego w 2019 r. przyznano 13 950 osobom na łączną kwotę 71 524 823 zł. Poniższe tabele obrazują spadek w zakresie liczby osób korzystających z tych świadczeń w latach 2014 – 2019 oraz w zakresie wydatkowanych kwot.

Tabela 14. Liczba osób korzystających ze świadczenia alimentacyjnego

	Liczba osób					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Liczba osób korzystających ze świadczenia alimentacyjnego	21 030	20 326	18 965	17 502	15 678	13 950

Źródło: raport Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2019 r. wygenerowany z Centralnej Aplikacji Statystycznej

Tabela 15. Kwota świadczeń z funduszu alimentacyjnego

	Kwota					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ogólna kwota świadczeń z funduszu alimentacyjnego	100 108 848,00 zł	98 800 635,00 zł	94 511 202,00 zł	87 578 619,00 zł	79 098 556,00 zł	71 524 823,00 zł

Źródło: raport Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2019 r. wygenerowany z Centralnej Aplikacji Statystycznej

Od 1 kwietnia 2016 r. w ramach ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci rodzinom wypłacane jest świadczenie wychowawcze w kwocie 500 zł. Celem świadczenia wychowawczego jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych. Świadczenie wychowawcze przysługuje matce, ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka albo opiekunowi prawnemu dziecka do dnia ukończenia przez dziecko 18 roku życia.

W roku oceny w województwie lubelskim świadczenie wychowawcze wypłacono 136 134 rodzinom, tj. 1 926 mniej niż w 2018 r. Liczba rodzin pobierających świadczenie na pierwsze dziecko wyniosła 93 703 (co stanowiło 62% wszystkich beneficjentów programu). Należy zaznaczyć, że do końca czerwca 2019 r. świadczenie wychowawcze przysługiwało na pierwsze dziecko jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekraczał kwoty 800 zł, a jeżeli członkiem rodziny było dziecko niepełnosprawne – kwoty 1200 zł. W drugiej połowie roku świadczenie wypłacane było na każde dziecko w rodzinie bez warunku spełniania kryterium dochodowego.

Dodatki mieszkaniowe wypłacone przez gminy w 2019 r. przyznane zostały 16 786 gospodarstwom domowym na łączną kwotę 20 612 941 zł. W porównaniu z rokiem 2018 liczba gospodarstw korzystających z tej formy pomocy spadła o 6 922; w 2020 r. prognozowany jest dalszy niewielki spadek liczby gospodarstw domowych pobierających dodatki mieszkaniowe (do 16 258).

Zgodnie z ustawą z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne od 1 stycznia 2014 r. tzw. odbiorcy wrażliwemu przysługuje prawo do dodatku energetycznego. Zgodnie z ustawą, odbiorcą wrażliwym energii elektrycznej jest osoba, której przyznano dodatek mieszkaniowy, która jest stroną umowy kompleksowej lub umowy sprzedaży energii elektrycznej zawartej z przedsiębiorstwem energetycznym i zamieszkuje w miejscu dostarczania energii elektrycznej. W 2019 r. świadczenie tego typu przyznano 22 777 gospodarstwom domowym na kwotę 1 065 234 zł. Gminy przewidują, że w 2020 r. liczba gospodarstw korzystających z tego wsparcia spadnie do 19 923.

2.2. Ocena zasobów pomocy społecznej w powiecie

Powiatowe centra pomocy rodzinie są jednostkami organizacyjnymi powiatów, realizującymi zadania z zakresu pomocy społecznej, pieczy zastępczej i wspierania rodziny oraz rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych..

2.2.1. Indywidualne programy pomocy

Program oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie obejmuje działania psychologiczne, edukacyjne i socjalizacyjne ukierunkowane na taką zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc, która zmniejszy ryzyko dalszego stosowania przez nie przemocy oraz zwiększy ich zdolność do samokontroli agresywnych zachowań i do konstruktywnego współżycia w rodzinie. W 2019 r. programy realizowane były w 5 powiatowych centrach pomocy rodzinie (bialski, krasnostawski, kraśnicki, lubartowski, tomaszowski) oraz 3 miastach na prawach powiatu (M. Chełm, M. Lublin i M. Zamość), a objętych nimi zostało 119 osób stosujących przemoc w rodzinie. W 2018 roku programy realizowane były w 14 powiatowych centrach pomocy rodzinie oraz 3 miastach na prawach powiatu (M. Chełm, M. Lublin i M. Zamość) dla 205 osób stosujących przemoc w rodzinie. Prognoza na 2020 rok przewiduje realizację programów przez 6 PCPR-ów i 3 miasta na prawach powiatu dla 134 osób.

Indywidualny program integracji cudzoziemców jest jedną z form pomocy skierowaną do cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub pozwolenie na pobyt. W roku oceny realizowany był w czterech powiatach województwa lubelskiego: radzyńskim (7 osób), M. Biała Podlaska (3 osoby) oraz M. Lublin (3 osoby). Objętych nim zostało 13 osób.

Liczbę osób korzystających z indywidualnego programu integracji cudzoziemców w województwie na przestrzeni lat 2014 - 2019 obrazuje poniższa tabela:

Tabela 16. Liczba osób korzystających z indywidualnego programu integracji cudzoziemców w latach 2014 - 2019

POWIAT	2014	2015	2016	2017	2018	2019
WOJEWÓDZTWO	68	51	21	34	33	13
Powiat bialski	0	0	0	0	0	0
Powiat biłgorajski	0	1	0	0	0	0
Powiat chełmski	0	0	0	0	0	0

Powiat hrubieszowski	0	0	0	0	0	0
Powiat janowski	0	0	0	0	0	0
Powiat krasnostawski	0	0	0	0	0	0
Powiat kraśnicki	0	0	0	0	0	0
Powiat lubartowski	0	0	0	0	0	0
Powiat lubelski	0	0	0	0	0	0
Powiat m. Biała Podlaska	23	18	4	19	21	3
Powiat m. Chełm	0	0	0	0	0	0
Powiat m. Lublin	32	18	12	3	2	3
Powiat m. Zamość	0	0	0	0	0	0
Powiat opolski	0	0	0	0	0	0
Powiat parczewski	0	0	0	0	0	0
Powiat puławski	1	0	0	0	0	0
Powiat radzyński	0	2	1	3	2	7
Powiat rycki	0	0	0	0	0	0
Powiat tomaszowski	0	0	0	0	0	0
Powiat włodawski	0	0	0	0	0	0
Powiat zamojski	0	0	0	0	0	0
Powiat łukowski	12	12	4	8	8	0
Powiat łęczyński	0	0	0	1	0	0
Powiat świdnicki	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

2.2.2. Wspieranie rodziny i piecza zastępcza

Zapewnienie dzieciom opieki w rodzinach zastępczych jest zadaniem realizowanym przez powiatowe centra pomocy rodzinie na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

1) rodzina zastępcza:

a) spokrewniona,

b) niezawodowa,

c) zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna;

2) rodzinny dom dziecka.

Rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego przyjmuje dziecko:

1) na podstawie orzeczenia sądu;
2) w przypadku gdy dziecko zostało doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną;
3) na wniosek rodziców, dziecka lub innej osoby w przypadku, o którym mowa w art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Przepis ten dotyczy bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie. W tym przypadku pracownik socjalny wykonujący obowiązki służbowe ma prawo odebrać dziecko z rodziny i umieścić je u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

W rodzinie zastępczej zawodowej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego umieszcza się dziecko do czasu unormowania sytuacji dziecka, nie dłużej jednak niż na okres 4 miesięcy. W szczególnie uzasadnionych przypadkach okres ten może być przedłużony, za zgodą organizatora rodzinnej pieczy zastępczej do 8 miesięcy lub do zakończenia postępowania sądowego o powrót dziecka do rodziny, przysposobienie lub umieszczenie w rodzinnej pieczy zastępczej.

W rodzinie zastępczej zawodowej specjalistycznej umieszcza się w szczególności:

1) dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności;
2) dzieci na podstawie ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich;
3) małoletnie matki z dziećmi.

W rodzinnym domu dziecka, w tym samym czasie, może przebywać łącznie nie więcej niż 8 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej.

W grudniu 2019 roku w województwie lubelskim funkcjonowało ogółem 1 663 rodziny zastępcze różnego typu. Najwięcej było rodzin spokrewnionych z dzieckiem, które stanowiły 66% wszystkich rodzin. W rodzinach zastępczych umieszczonych było 2 422 dzieci ogółem, z tego 1 484 w rodzinach spokrewnionych. Ponadto w województwie lubelskim funkcjonuje 21 rodzinnych domów dziecka, w których przebywało 146 dzieci.

Rodziny zastępcze spokrewnione oraz niezawodowe funkcjonują na terenie wszystkich powiatów województwa, natomiast funkcjonowanie rodzin zastępczych zawodowych wykazało 19 powiatów. Na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało jedynie 5 rodzin zastępczych specjalistycznych: w powiecie chełmskim, kraśnickim i puławskim oraz na terenie miasta Biała Podlaska. W 6 powiatach: bialskim, hrubieszowskim, kraśnickim, lubelskim, puławskim,

świdnickim oraz w trzech miastach na prawach powiatu: Białej Podlaskiej, Lublinie i Zamościu funkcjonuje 18 rodzin pełniących funkcję pogotowia rodzinnego.

Liczbę poszczególnych typów rodzin oraz dzieci w nich umieszczonych w latach 2015 – 2019 przedstawia tabela:

Tabela 17. Rodziny zastępcze na terenie województwa lubelskiego w latach 2015 - 2019

	2015	2016	2017	2018	2019
RODZINY SPOKREWNIONE Z DZIECKIEM					
Liczba rodzin	1 217	1 169	1 157	1 121	1 115
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	1 612	1 561	1 516	1 473	1484
RODZINY ZASTĘPCZE NIEZAWODOWE					
Liczba rodzin	511	525	501	481	479
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	679	693	669	655	635
RODZINY ZASTĘPCZE ZAWODOWE					
Liczba rodzin	84	91	103	67	69
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	283	282	311	210	303
RODZINY ZASTĘPCZE SPECJALISTYCZNE					
Liczba rodzin	6	4	4	6	5
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	12	7	7	12	9
RODZINY ZASTĘPCZE PEŁNIĄCE FUNKCJĘ POGOTOWIA RODZINNEGO					
Liczba rodzin	22	20	20	19	18
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	84	76	86	48	71
RODZINNY DOM DZIECKA					
Liczba rodzinnych domów dziecka	14	13	16	16	21
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinnych domach dziecka	88	86	111	122	146

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za okres od 2019-07-01 do 2019-12-31

Liczbę rodzin zastępczych ogółem w poszczególnych powiatach województwa lubelskiego przedstawia poniższy wykres:

Wykres 13. Liczba rodzin zastępczych w powiatach ogółem w 2019 r.

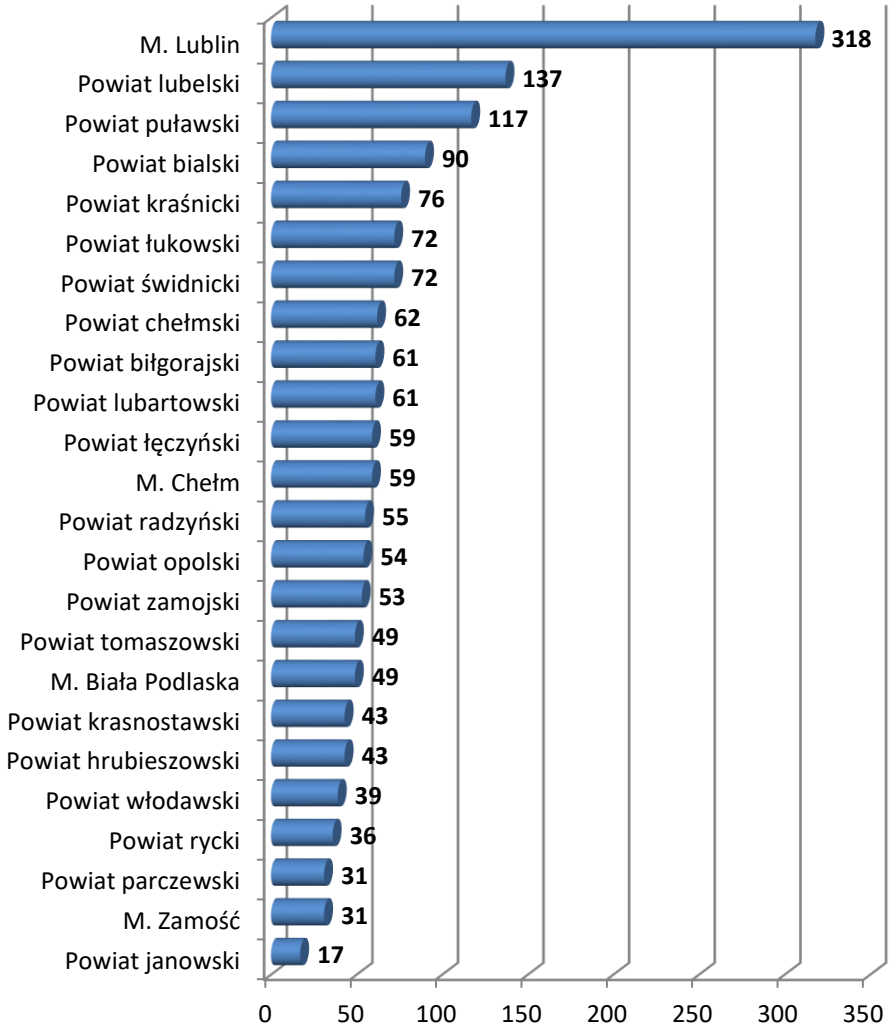

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za okres od 2019-01-01 do 2019-12-31

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jednym z zadań organizatora rodzinnej pieczy zastępczej jest organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej lub do prowadzenia rodzinnego domu dziecka. W 2019 roku szkolenia organizowane przez organizatora oraz prowadzone przez ośrodek adopcyjny zostały skierowane do 4 kandydatów na rodziny zastępcze spokrewnione, 70 kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe oraz 8 na rodziny zastępcze zawodowe.

Rodzina zastępcza zawodowa oraz prowadzący rodzinny dom dziecka są obowiązani do systematycznego podnoszenia swoich kwalifikacji, w szczególności przez udział

w szkoleniach. W 2019 r. przeszkolonych zostało 255 osób z rodzin zastępczych oraz 12 osób prowadzących rodzinne domy dziecka. W ramach poradnictwa specjalistycznego udzielono 4926 porad dla 1 064 rodzin.

Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka obejmuje się, na ich wniosek, opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. W stosunku do rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, nieobjętych opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, zadania koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej wykonuje organizator rodzinnej pieczy zastępczej.

Koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej wyznacza organizator rodzinnej pieczy zastępczej, po zasięgnięciu opinii odpowiednio rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka. Do zadań koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej należy w szczególności:

1) udzielanie pomocy rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej;

2) przygotowanie, we współpracy z odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka oraz asystentem rodziny, a w przypadku gdy rodzinie dziecka nie został przydzielony asystent rodziny – we współpracy z podmiotem organizującym pracę z rodziną, planu pomocy dziecku;

3) pomoc rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka w nawiązaniu wzajemnego kontaktu;

4) zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej;

5) zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;

6) udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej;

7) przedstawianie corocznego sprawozdania z efektów pracy organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej.

W roku oceny w województwie lubelskim zatrudnionych było 71 koordynatorów w 19 powiatach i 4 miastach na prawach powiatu. Brak zatrudnienia koordynatora wykazał powiat radzyński. Koordynatorzy pracowali z 1 103 rodzinami zastępczymi / rodzinnymi domami dziecka.

Osobie opuszczającej, po osiągnięciu pełnoletności, rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną, zwanej "osobą usamodzielnianą", w przypadku gdy umieszczenie w pieczy zastępczej nastąpiło na podstawie orzeczenia sądu przyznaje się pomoc na:

1) kontynuowanie nauki,
2) usamodzielnienie,

3) zagospodarowanie.

Ponadto udziela się pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych i zatrudnienia.

W 2019 r. formy pieczy zastępczej opuściło 322 pełnoletnie osoby:

1) z instytucjonalnej pieczy zastępczej - 136 osób
2) z rodzin zastępczych niezawodowych – 52 osoby
3) z rodzin zastępczych spokrewnionych – 117 osób
4) z rodzin zastępczych zawodowych – 7 osób
5) z rodzinnych domów dziecka – 10 osób

Wykres 14. Struktura liczby osób usamodzielnionych w rozbiciu na pełnoletnie osoby opuszczające pieczę zastępczą

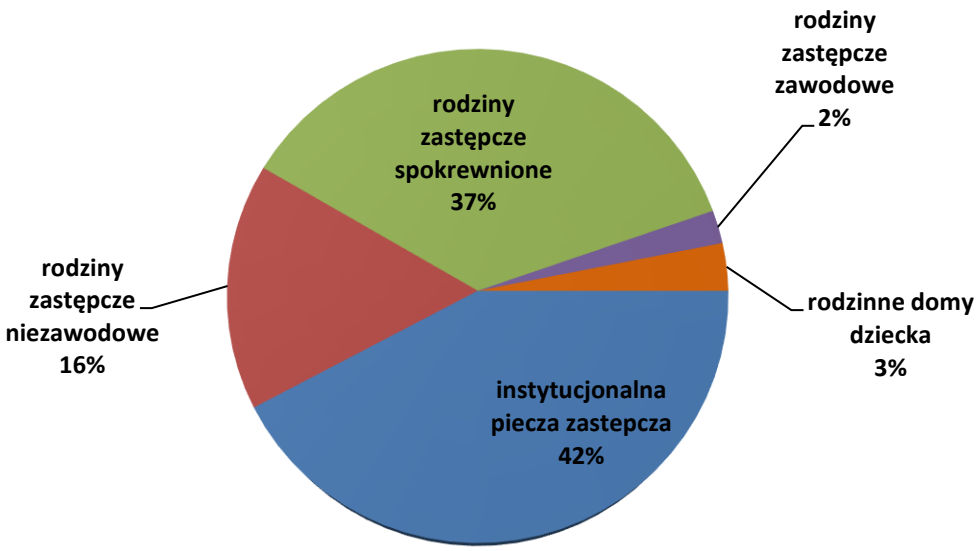

Źródło opracowanie własne na podstawie Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za 2019 r.

Na realizację świadczeń w ramach usamodzielnienia dla osób pełnoletnich opuszczających rodzinne domy dziecka, rodziny zastępcze niezawodowe, rodziny zastępcze spokrewnione oraz rodziny zastępcze zawodowe wydatkowano:

1) na kontynuowanie nauki – 2 395 829 zł,
2) na usamodzielnienie – 585 145 zł
3) na zagospodarowanie – 193 470 zł.

W roku oceny środki finansowe skierowane do opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze wyniosły 1 563 209 zł.

W 2019 r. pomoc pieniężną przyznano na:

1) kontynuowanie nauki - 984 474 zł;

2) usamodzielnienie – 481 015 zł;
3) zagospodarowanie - 97 720 zł.

Kwotę ogółem świadczeń na usamodzielnienie w rozbiciu na pełnoletnie osoby opuszczające rodziny zastępcze w 2019 roku przedstawia poniższa tabela:

Tabela 18. Kwota świadczeń na usamodzielnienie osób opuszczających rodziny zastępcze w 2019 r.

Rodzaj usamodzielnienia	Rodzinny dom dziecka	Rodziny zastępcze niezawodowe	Rodziny zastępcze spokrewnione	Rodziny zastępcze zawodowe
Pomoc dla osoby usamodzielnianej na kontynuowanie nauki	53 852,00 zł	711 667,00 zł	1 519 353,00 zł	110 957,00 zł
Pomoc dla osoby usamodzielnianej na usamodzielnienie	27 757,00 zł	223 492,00 zł	292 262,00 zł	41 634,00 zł
Pomoc dla osoby usamodzielnianej na zagospodarowanie	7 885,00 zł	50 211,00 zł	129 066,00 zł	6 308,00 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (art. 88 ust. 1) powiat realizuje pomoc skierowaną do osób pełnoletnich opuszczających: domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii zapewniający całodobową opiekę i młodzieżowy ośrodek wychowawczy. Celem pomocy jest życiowe usamodzielnienie tych osób i integracja ze środowiskiem poprzez pracę socjalną oraz pomoc finansową i rzeczową.

W 2019 r. na terenie województwa lubelskiego takich osób było 75 (w roku poprzednim 77), z tego z pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki skorzystały 54 osoby, z pomocy pieniężnej na usamodzielnienie 17 osób, z pomocy pieniężnej na zagospodarowanie 21 osób.

Środki finansowe przeznaczone dla osób opuszczających dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii i młodzieżowy ośrodek wychowawczy w roku oceny wyniosły 339 487 zł. W 2018 r. była to kwota 398 749 zł.

W 2019 r. przeznaczono pomoc pieniężną na:

1) kontynuowanie nauki – 178 001 zł;

2) usamodzielnienie – 63 468 zł;
3) zagospodarowanie – 92 800 zł.

2.2.3. Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych

Powiatowe centra pomocy rodzinie realizując zadania z zakresu rehabilitacji społecznej zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych w 2019 r. udzieliły dofinansowania tych zadań na ogólną kwotę 59 544 984 zł, tj. o 5 916 626 zł większą niż w 2018 r.

Do zadań tych należy, m.in.:

- Pomoc na likwidację barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się.

W ramach tego zadania w 2019 r. dofinansowanie uzyskało 1 271 osób na kwotę 3 650 744 zł, (w 2018 roku było to 1 113 osób na kwotę 3 626 169 zł). Prognozy na 2020 rok przewidują wzrost liczby osób objętych dofinansowaniem do 1 373 oraz wysokości środków do wartości 4 394 178 zł.

- Dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych.

Z tego typu pomocy skorzystało 3 369 osób, a udzielone wsparcie wyniosło 4 043 868 zł. W 2018 r. były to odpowiednio 2 672 osoby i 3 225 912 zł. Na 2020 rok PCPR-y prognozują wzrost nakładów na ten cel do wysokości 3 883 421 zł.

- Zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny.

W ramach tego zadania pomoc uzyskało 18 007 osób na kwotę ogółem 12 561 520 zł. Prognozy na rok przyszły przewidują że tą formą pomocy zostanie objętych 18 536 osób.

- Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych.

W 2019 r. dofinansowaniem objęto 250 imprez, w których udział wzięło 10 953 niepełnosprawnych uczestników. Wartość dofinansowania wyniosła 681 338 zł. W porównaniu z 2018 r. zarówno liczba dofinansowanych imprez z zakresu sportu, kultury, rekreacji i turystyki jak również liczba niepełnosprawnych uczestników nieznacznie wzrosła.

Od 2011 r. powiaty przy udziale środków z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych realizują Program „Aktywny Samorząd", którego celem jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji. W 2019 r. programem objęto 1 668 osób z dofinansowaniem na kwotę 5 889 422 zł. Prognozy na 2020 r. przewidują wzrost liczby osób biorących udział w programie do 1 802 oraz wydatkowanie na powyższy cel środków w kwocie 6 431 571 zł.

Wartość środków finansowych na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej w latach 2015 – 2019 przedstawia poniższy wykres:

Wykres 15. Wartość środków finansowych na wybrane zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w latach 2015 – 2019 (w złotych)

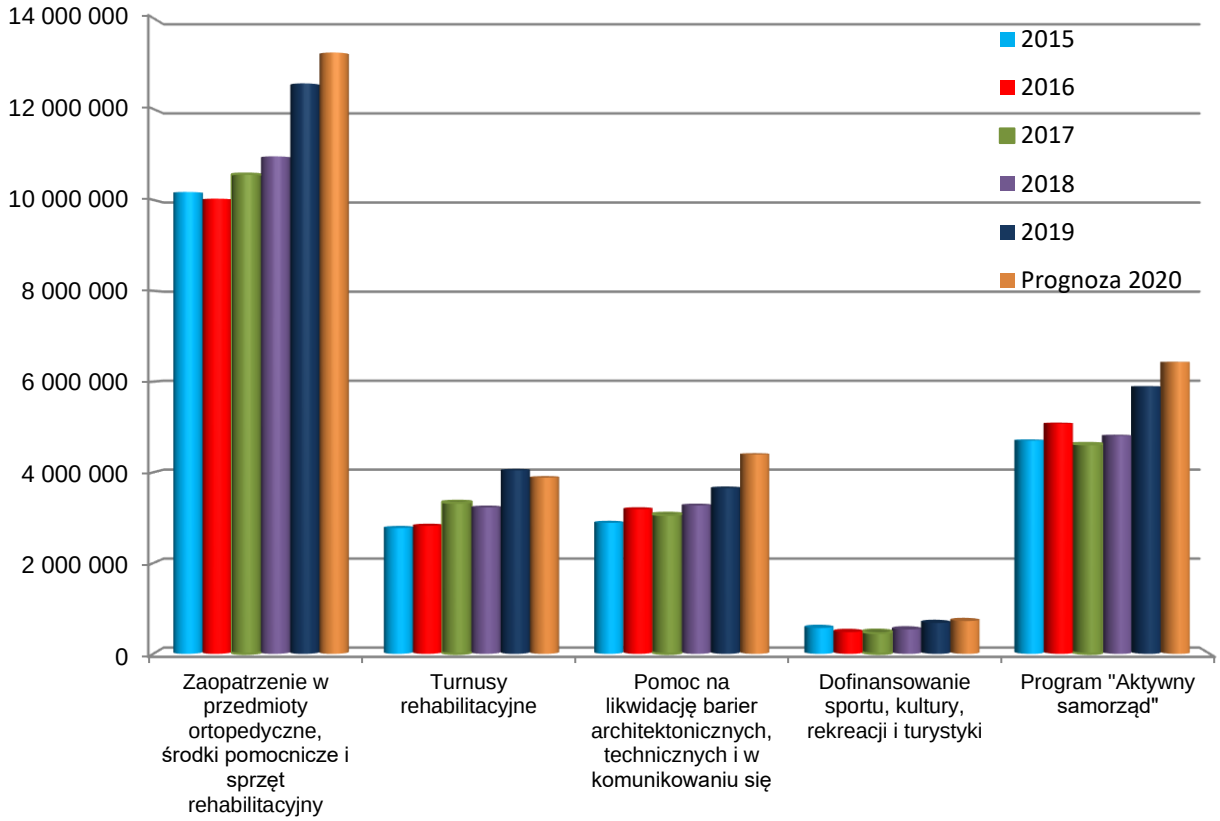

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Kolejnym zadaniem powiatowych centrów pomocy rodzinie w ramach rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych jest dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika. Wartość środków przeznaczonych na ten cel w poszczególnych latach przedstawia wykres poniżej:

Wykres 16. Wysokość środków na dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika w latach 2015 – 2019 (w złotych)

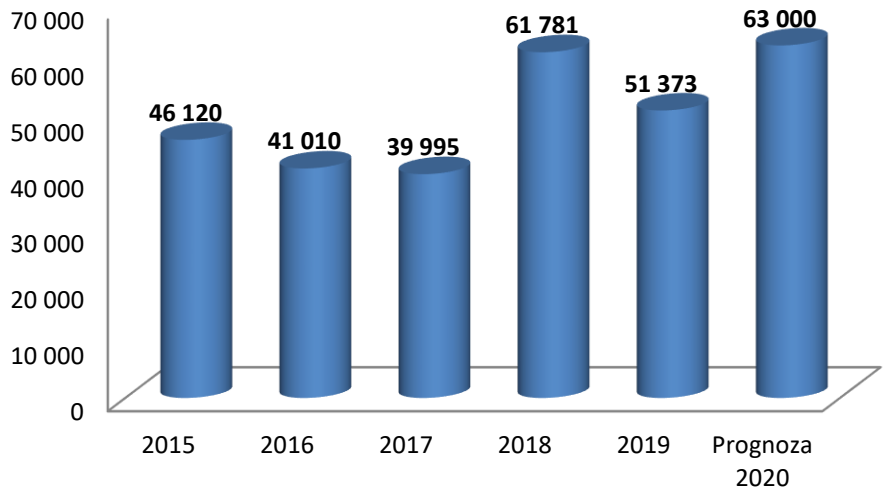

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Wysokość środków finansowych, którymi dysponowały poszczególne powiaty w 2019 roku na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej, w tym: likwidację barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się, dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych, zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny, realizację Programu „Aktywny samorząd", dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych oraz dofinansowanie usług tłumacza języka migowego i tłumacza – przewodnika przedstawia poniższy wykres:

Wykres 17. Wysokość środków finansowych, którymi dysponowały poszczególne powiaty w 2019 roku na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej (w złotych)

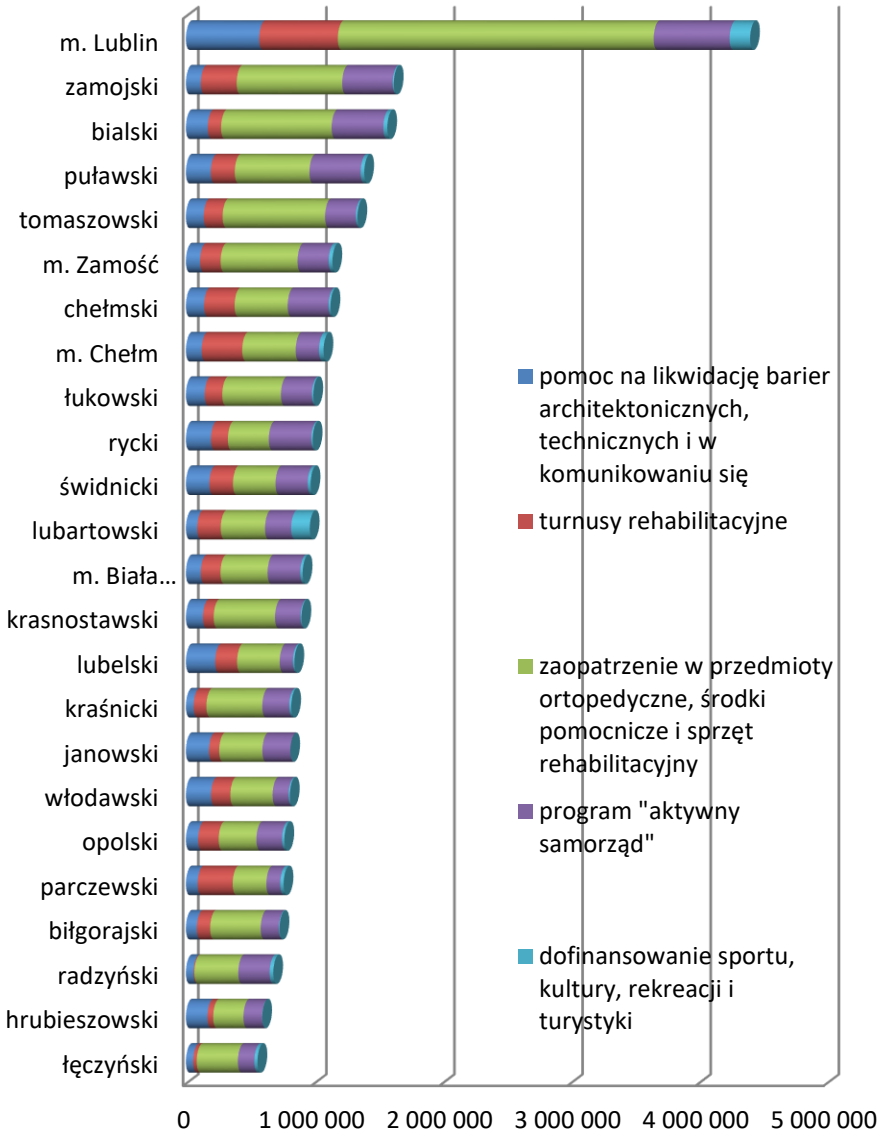

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Wykres 18. Liczba osób w poszczególnych powiatach, które skorzystały z dofinansowania zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w 2019 r.

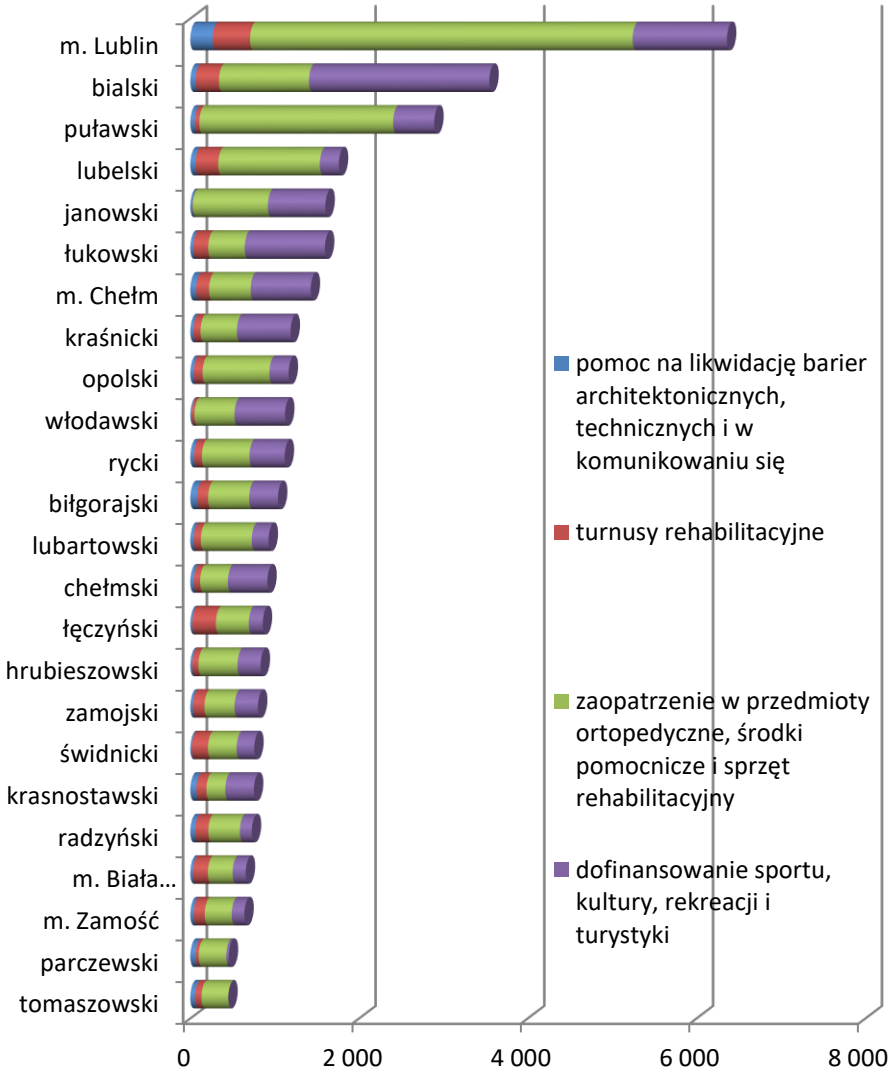

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

3. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej **ośrodek wsparcia** jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej dziennego pobytu. W ośrodku wsparcia mogą być prowadzone miejsca całodobowe okresowego pobytu. Ośrodkiem takim może być ośrodek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, dzienny dom pomocy, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schronisko i dom dla bezdomnych oraz klub samopomocy. Ośrodkami wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi są: środowiskowe domy samopomocy lub kluby samopomocy. Osoby z zaburzeniami psychicznymi w wyniku upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub zdolności adaptacyjnych wymagają pomocy w środowisku rodzinnym i społecznym, w szczególności w celu zwiększania zaradności i samodzielności życiowej, a także ich integracji społecznej. Środowiskowy dom samopomocy świadczy usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym.

Z przedstawionych danych wynika, że w 2019 r. funkcjonowały **144 ośrodki wsparcia o różnym charakterze** (wzrost o 13 w stosunku do 2018 r.). Spośród nich 108 było prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego, a 36 przez organizacje pozarządowe. Z pomocy ośrodków skorzystało 5 516 osób. Kadrę tych jednostek stanowiło 1 023 osób. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania wyniósł 62 679766 zł.

W ramach ośrodków wsparcia w 2019 roku funkcjonowało **56 środowiskowych domów samopomocy**, w tym 43 prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego. Z ich usług skorzystało 2 474 osób, tj. o 55 osób więcej w porównaniu z rokiem 2018. Liczba osób oczekujących wyniosła 121, a kadrę ŚDS stanowiło 730 osób (o 38 więcej niż w 2018 r.). Roczny koszt funkcjonowania wyniósł 48 074 255 zł - o 6 902 790 zł więcej niż w 2018 roku.

Ponadto w województwie lubelskim funkcjonowało **5 Klubów Samopomocy**, w tym 3 prowadzone przez jednostki samorządu. W 2019 r. ich wsparciem zostało objętych 716 osób (o 174 więcej niż w roku ubiegłym). Roczny koszt prowadzenia i utrzymania tych placówek wyniósł 855 149 zł (tj. o 400 931 zł więcej niż w 2018 r.).

Wśród ośrodków wsparcia wymienia się także dzienne domy pomocy, które przeznaczone są dla osób samotnych lub osób w rodzinach. Placówki te oferują różne rodzaje wsparcia i zajęć, m.in.: codzienne wyżywienie, terapie zajęciowe - plastyczne, informatyczne, teatralne czy muzyczne. Odbywają się w nich różne imprezy kulturalne, uroczystości oraz spotkania okolicznościowe. Osoby starsze mogą skorzystać z usług pielęgniarek, lekarzy czy też rehabilitantów. W województwie lubelskim funkcjonują 33 dzienne domów pomocy społecznej, w tym 17 utworzonych z Programu Wieloletniego „Senior +" na lata 2015-2020 realizowanego przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 14 placówek udzielających wsparcia osobom bezdomnym (noclegownie i schroniska) z łączną liczbą 404 miejsc. W 2019 r. zatrudniały 63 pracowników, a skorzystało z nich 646 osób. Działały ponadto 4 ogrzewalnie z liczbą 113 miejsc, przy czym skorzystały z nich 294 osoby, tj. o 110 osób więcej niż w roku 2018.

Na podstawie art. 19 ust. 10 Ustawy o pomocy społecznej do zadań powiatu należy prowadzenie domów pomocy społecznej. Zgodnie z danymi otrzymanymi ze sprawozdania OZPS wynika, że w 2019 roku (podobnie jak w 2018 r.) w województwie lubelskim funkcjonowały **44 domy pomocy społecznej**. Należy zaznaczyć, że 37 placówek prowadzonych było przez jednostki samorządu terytorialnego, natomiast 7 przez organizacje pozarządowe. Liczba domów pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego utrzymuje się na tym samym poziomie od 2011 roku. Ich rozmieszczenie na terenie województwa lubelskiego przedstawia poniższa mapa:

Mapa 1. Rozmieszczenie domów pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego

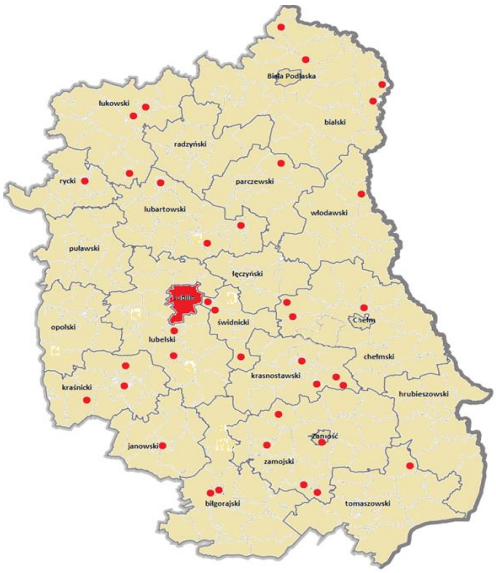

Domy Pomocy Społecznej
w mieście Lublin - 7 DPS

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

W 2019 r. domy pomocy społecznej dysponowały 4 520 miejscami (o 12 więcej niż w 2018 r.), a korzystało z nich 5 136 osób. Na umieszczenie w DPS oczekiwało 278 osób (o 12 osób mniej niż w 2018 r.). Ocena Zasobów Pomocy Społecznej wskazuje stopień nasycenia usługami w DPS-ach wyrażony jako stosunek liczby osób umieszczonych w DPS

pomnożony przez 100 do sumy liczby osób umieszczonych w DPS i liczby oczekujących. Wskaźnik ten, wyrażony w procentach przedstawia poniższa tabela:

Tabela 19. Wskaźnik nasycenia usługami w DPS-ach wyrażony w %

	2017	2018	2019
Ogółem	**78,85**	**73,84**	**69,91**
Osoby w podeszłym wieku	86,80	78,57	80,13
Osoby przewlekle somatycznie chore	68,66	58,91	60,53
Osoby przewlekle psychicznie chore	80,34	73,11	73,28
Osoby dorosłe niepełnosprawne intelektualnie	100,00	97,77	76,74
Dzieci i młodzież niepełnosprawna intelektualnie	100,00	100,00	100,00
Osoby niepełnosprawne fizycznie	87,50	80,92	66,67

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Z powyższych danych wynika, że zwiększa się potrzeba korzystania z usług domów pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych intelektualnie oraz niepełnosprawnych fizycznie. W każdej z tych grup wskaźnik nasycenia usługami spadł odpowiednio o 21 i 14%. W pozostałych grupach osób korzystających z poszczególnych typów domów wskaźnik ten wzrasta lub utrzymuje się na stałym – wysokim poziomie co świadczy o wzrastającym stopniu nasycenia usługami.

Liczba osób zatrudnionych w domach pomocy społecznej w 2019 r. wynosiła 3 206 osób i wzrosła od roku poprzedniego o 27 osób.

Środki finansowe jednostek samorządu terytorialnego przeznaczone na funkcjonowanie DPS w 2019 r. to kwota 192 490 713 zł. Na przestrzeni ostatnich lat kwoty te sukcesywnie rosły. Przedstawia to poniższy wykres:

Wykres 19. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania domów pomocy społecznej (w złotych)

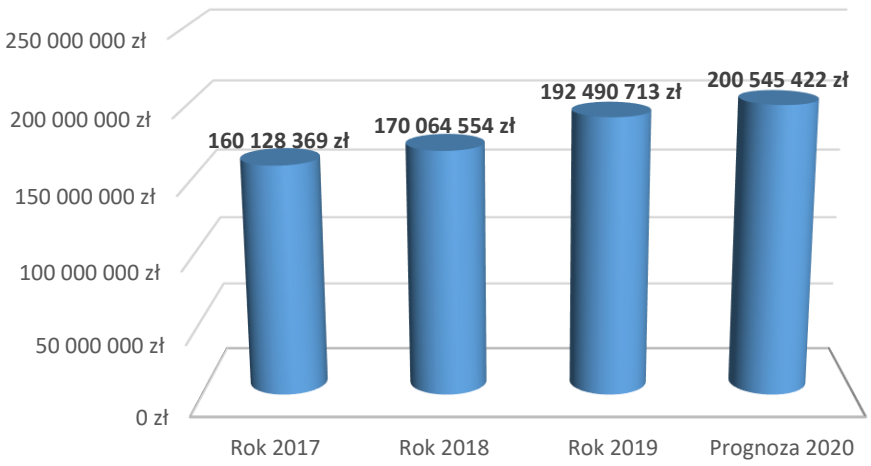

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

W 2019 r. na terenie województwa funkcjonowało **68 mieszkań chronionych**, a skorzystało z nich 270 osób. Dwa z nich prowadzone są przez organizację pozarządową, pozostałe przez jednostki samorządu terytorialnego (46 mieszkań przez gminy, 20 przez powiaty). Od 2015 roku liczba mieszkań chronionych w województwie lubelskim wzrasta – w 2016 były 53 takie placówki, w 2017 – 54, w 2018 – 61, a w 2019 - 68.

Wykres 20. Mieszkania chronione

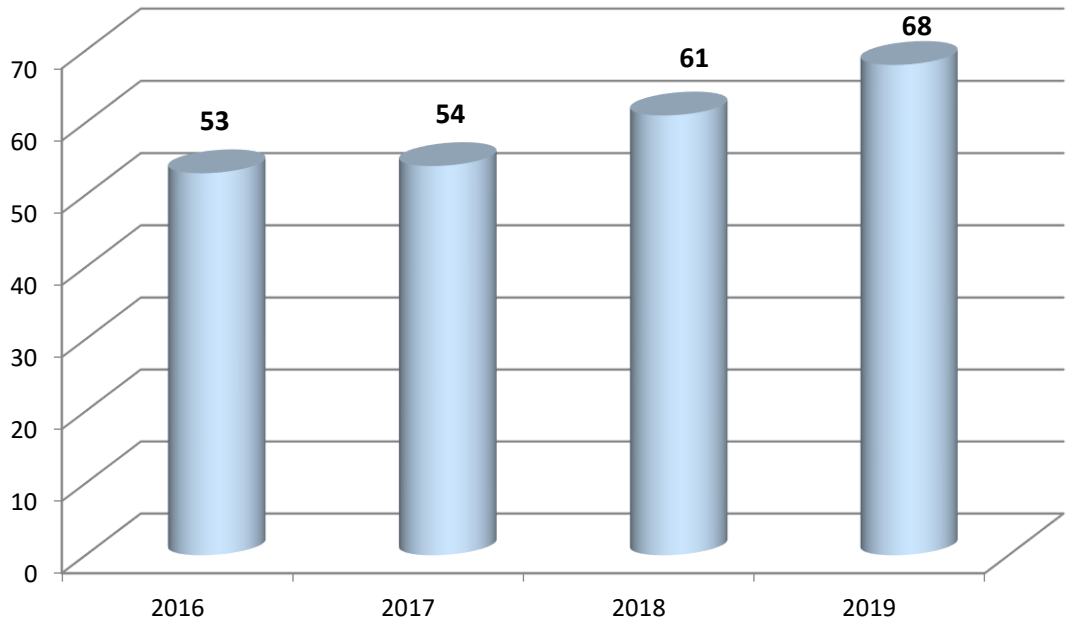

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Do zadań powiatu należy prowadzenie **ośrodków interwencji kryzysowej**. W 2019 r. na terenie Lubelszczyzny było 13 takich placówek (o 3 więcej niż rok wcześniej). Funkcjonowały one w miastach: Chełm, Lublin i Zamość oraz na terenie następujących powiatów: biłgorajski, kraśnicki, lubelski, łukowski, parczewski, puławski, świdnicki, tomaszowski, włodawski i zamojski. Wśród nich 3 placówki prowadzone były przez organizacje pozarządowe, natomiast pozostałe przez jednostki samorządu terytorialnego. Liczba miejsc w OIK-ach wyniosła 87, a z ich wsparcia skorzystało 4 507 osób.

W ramach zadań powiatu prowadzone są **jednostki specjalistycznego poradnictwa**. Poradnictwo specjalistyczne, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód. Poradnictwo prawne realizuje się przez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów. Poradnictwo psychologiczne realizuje się przez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii, natomiast poradnictwo rodzinne obejmuje problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną.

Z danych zebranych za 2019 r. wynika, że z usług tych placówek skorzystało 4 585 osób. Koszty funkcjonowania jednostek specjalistycznego poradnictwa w 2019 r. wyniosły 2 005 020 zł. Prowadzone były w powiatach: bialskim, kraśnickim, lubelskim, łukowskim, opolskim, puławskim, tomaszowskim oraz w miastach: Lublinie, Białej Podlaskiej, Chełmie i Zamościu. Warto tu zaznaczyć, że funkcję jednostek specjalistycznego poradnictwa pełnią w powiatach powiatowe centra pomocy rodzinie posiadające wyspecjalizowaną kadrę do pomocy rodzinie.

Samorządy gminne i powiatowe w myśl ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej mogą prowadzić **dzienne placówki wsparcia**, w których mogą przebywać dzieci z rodzin z trudnościami opiekuńczo - wychowawczymi. W placówkach dziecko zostaje objęte pomocą i wychowaniem. Placówka wsparcia dziennego może być prowadzona jako forma:

- opiekuńcza, w tym koła zainteresowań, świetlice, kluby i ogniska wychowawcze;
- specjalistyczna;
- pracy podwórkowej realizowana przez wychowawcę.

Na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 66 dziennych placówek wsparcia, w tym 8 z nich prowadziły jednostki samorządu terytorialnego, a zdecydowana większość (58) była prowadzona przez inne podmioty. Liczba korzystających w 2019 r. wynosiła 1 516 osób.

Wykres 21. Placówki wsparcia dziennego w latach 2016-2019

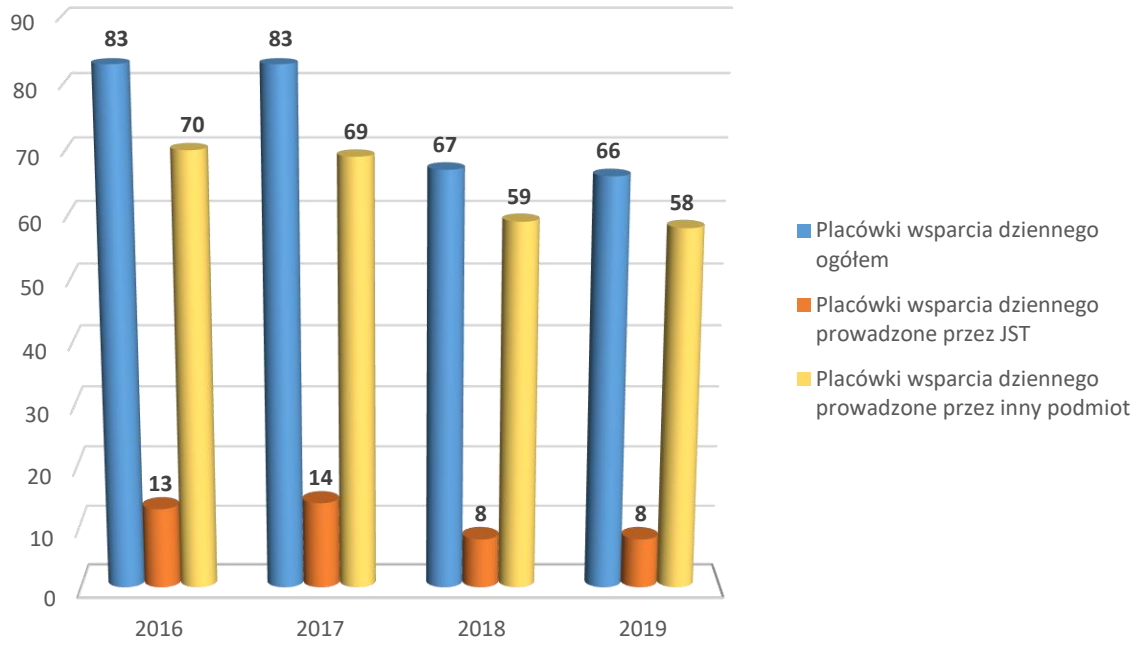

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS.

Do zadań realizowanych przez samorząd powiatowy należy prowadzenie instytucjonalnej pieczy zastępczej. W roku oceny powiaty wykazały funkcjonowanie na swoim terenie **82 placówek opiekuńczo – wychowawczych**. Wśród nich 35 to placówki typu rodzinnego. Jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacje pozarządowe prowadziły po połowie tych placówek.

W 2019 r. placówki opiekuńczo – wychowawcze dysponowały 1 128 miejscami, w tym 299 miejscami w placówkach typu rodzinnego. W 2019 r. odnotowano spadek liczby dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo – wychowawczych o 74 osoby.

Wykres 22. Liczba osób korzystających z miejsc w placówkach opiekuńczo – wychowawczych

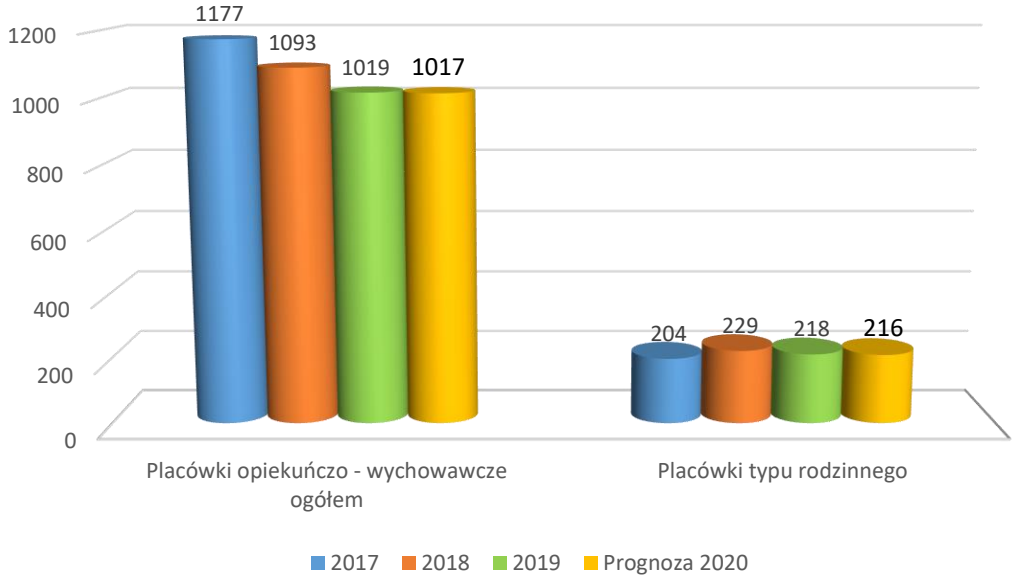

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Na działalność placówek przeznaczono 52 505 886 zł, tj. o 1 286 314 zł mniej niż w 2018 r. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek typu rodzinnego wyniósł w 2019 roku 13 735 246 zł, tj. o 146 568 zł mniej niż w 2018 r.

Na terenie województwa lubelskiego w 2019 r. funkcjonowało **12 Centrów Integracji Społecznej**, z tego 7 z nich prowadzonych było przez jednostki samorządu terytorialnego. Funkcjonowały one w Białej Podlaskiej, Chełmie, Zamościu, Mienianach (gm. Hrubieszów), Krasnymstawie, Lublinie (2), Świdniku, Jacni (gmina Adamów), Janówce Zachodniej (gmina Komarów-Osada), Sułowie i miejscowości Staw Noakowski (gmina Nielisz). Liczba uczestników zajęć wyniosła 441 osób – o 35 osób mniej niż w 2018 r.

W 2019 r. na terenie województwa lubelskiego funkcjonowały **33 Kluby Integracji Społecznej** (o 5 więcej niż w roku poprzednim). Z zajęć w nich prowadzonych skorzystały 344 osoby. Kluby integracji społecznej funkcjonowały w M. Lublin, M. Chełm, M. Zamość oraz na terenie powiatów: bialskiego, janowskiego, tomaszowskiego, zamojskiego, chełmskiego, łukowskiego, krasnostawskiego, lubartowskiego, łęczyńskiego, opolskiego, puławskiego, kraśnickiego, lubelskiego, hrubieszowskiego oraz świdnickiego.

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych prowadzone są działania aktywizujące mające na celu rehabilitację zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych. Formami aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych jest m.in. uczestnictwo tych osób w warsztatach terapii zajęciowej oraz zakładach aktywności zawodowej.

Zgodnie z Informacją dla Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych o działalności Samorządu Województwa Lubelskiego w zakresie rehabilitacji zawodowej

i społecznej osób niepełnosprawnych w 2019 r. na terenie województwa funkcjonowało **59 warsztatów terapii zajęciowej**. Z ich usług skorzystało 2 989 uczestników (o 66 osób więcej niż w roku poprzednim), natomiast zatrudnionych było 1 126 pracowników. Roczny koszt prowadzenia warsztatów wyniósł 58 474 122 zł (o 5 260 005 zł więcej niż rok wcześniej).

Na koniec 2019 r. na terenie województwa lubelskiego działało **8 zakładów aktywności zawodowej.** Zakłady te zatrudniały ogółem 409 osób, w tym 304 osoby niepełnosprawne[2]. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania zakładów aktywności zawodowej w 2019 r. wyniósł 17 768 132,89 (o 3 042 006,89 zł więcej niż rok wcześniej)[3].

W chwili obecnej funkcjonują 4 zakłady aktywności zawodowej prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego:

1) Zakład Aktywności Zawodowej w Stoczku Łukowskim,
2) Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Łęcznej,
3) Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Janowie Lubelskim,
4) Zakład Aktywności Zawodowej w Kocku

oraz 4 prowadzone przez inne podmioty:

1) Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło w Tomaszowie Lubelskim, Zakład Aktywności Zawodowej w Przeorsku,
2) Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym "Misericordia" w Lublinie Zakład Aktywności Zawodowej w Lublinie,
3) Puławskie Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia Psychicznego w Puławach, Zakład Aktywności Zawodowej w Puławach,
4) Stowarzyszenie Centrum Przedsiębiorczości, Integracji i Edukacji w Łukowie, Zakład Aktywności Zawodowej w Łukowie.

4. Kadra pomocy społecznej

W 2019 r. w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej zatrudnionych było 7 421 osób, z czego 289 na stanowiskach kierowniczych (4% ogółu zatrudnionych). Corocznie odnotowuje się niewielki wzrost liczby zatrudnienia w tych jednostkach. Wielkość zatrudnienia na przełomie lat 2016 – 2019 przedstawia poniższy wykres:

[2] Informacja na podstawie danych Oddziału Rehabilitacji Społeczno – Zawodowej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie, dotyczy zatrudnienia wszystkich osób niepełnosprawnych bez względu na źródło finansowania.
[3] Roczny koszt prowadzenia i utrzymania ZAZ zawiera wszystkie źródła finansowania zakładów aktywności zawodowej.

Wykres 23. Kadra jednostek organizacyjnych pomocy społecznej – osoby zatrudnione

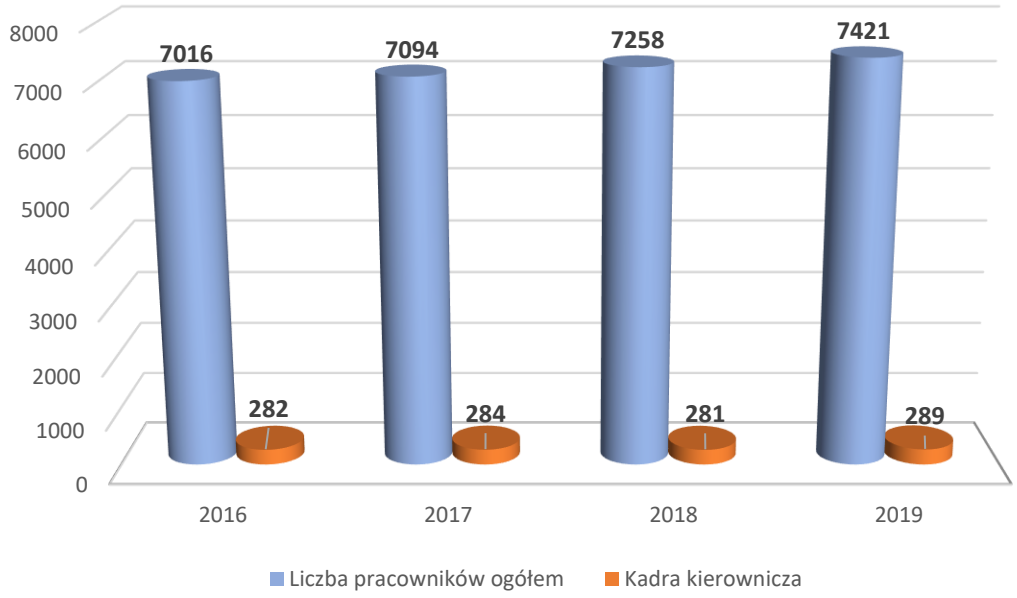

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

W ośrodkach pomocy społecznej i powiatowych centrach pomocy rodzinie pracowało 3 172 osób, z czego na stanowiskach kierowniczych 261 (w tym dyrektorzy i ich zastępcy). Na stanowisku pracownika socjalnego zatrudnionych było 1 251 osób.

Strukturę zatrudnienia w ośrodkach pomocy społecznej i powiatowych centrach pomocy rodzinie przedstawia poniższy wykres:

Wykres 24. Kadra ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie wg struktury zatrudnienia

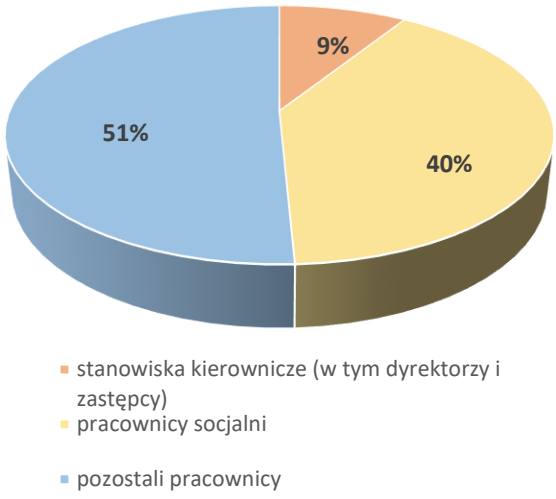

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Wzrasta liczba pracowników socjalnych posiadających specjalizację I lub II stopnia. Obrazuje to wskaźnik specjalizacji pracowników socjalnych wyrażony jako procentowy udział pracowników socjalnych spełniających wymogi wykształcenia w ogóle pracowników socjalnych:

Tabela 20. Wskaźnik specjalizacji pracowników socjalnych

Rok	Wskaźnik
2014	36,64%
2015	39,20%
2016	38,76%
2017	40,68%
2018	41,94%
2019	42,30 %

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Zgodnie z zapisem w ustawie o pomocy społecznej dotyczącym struktury organizacyjnej pomocy społecznej (art.110 ust.11) w ośrodku pomocy społecznej powinien być spełniony wskaźnik zatrudnienia pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny na 2 tys. mieszkańców lub proporcjonalnie do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną

w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na nie więcej niż 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących.

Zgodnie z art. 110 ust. 12 Ośrodek pomocy społecznej zatrudnia w pełnym wymiarze czasu pracy nie mniej niż 3 pracowników socjalnych. W województwie lubelskim wymogu tego nie spełnia 28 ośrodków pomocy społecznej.

Natomiast zapisów art.110 ust.11 oraz art. 110 ust. 12 nie spełniają 23 ośrodki pomocy społecznej.

Tabela załączona do niniejszego dokumentu przedstawia wykaz ośrodków pomocy społecznej, spełniających lub nie spełniających powyższe warunki (ustawowego warunku dot. pracowników socjalnych: 1 pracownik socjalny na 2000 osób lub 1 pracownik socjalny na 50 rodzin korzystających z pracy socjalnej oraz zatrudnionych co najmniej 3 pracowników socjalnych).

5. Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej

W 2019 r. środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżetach gmin i powiatów wynosiły łącznie 3 565 064 720 zł, w tym 2 919 161 799 zł, to jest niemal 82%, stanowiły środki finansowe w budżetach ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie. W stosunku do 2018 r. wydatki te wzrosły o 415 233 374 zł, na 2020 r. prognozuje się dalszy wzrost wydatków w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżetach jednostek samorządu terytorialnego do wysokości 3 812 916 764 zł, tj. o 247 852 044 zł.

Biorąc pod uwagę wielkość wydatków w 2019 r. – najwięcej z nich, bo 47% przeznaczonych zostało na świadczenie wychowawcze (o 5% więcej niż w 2018 r.), 21% - na świadczenie rodzinne i świadczenia z funduszu alimentacyjnego, 7% wydatków przeznaczonych zostało na domy pomocy społecznej. Prognoza na 2020 rok przewiduje dalszy wzrost wydatków w tych obszarach.

Zależności te przedstawia poniższy wykres:

Wykres 25. Wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej

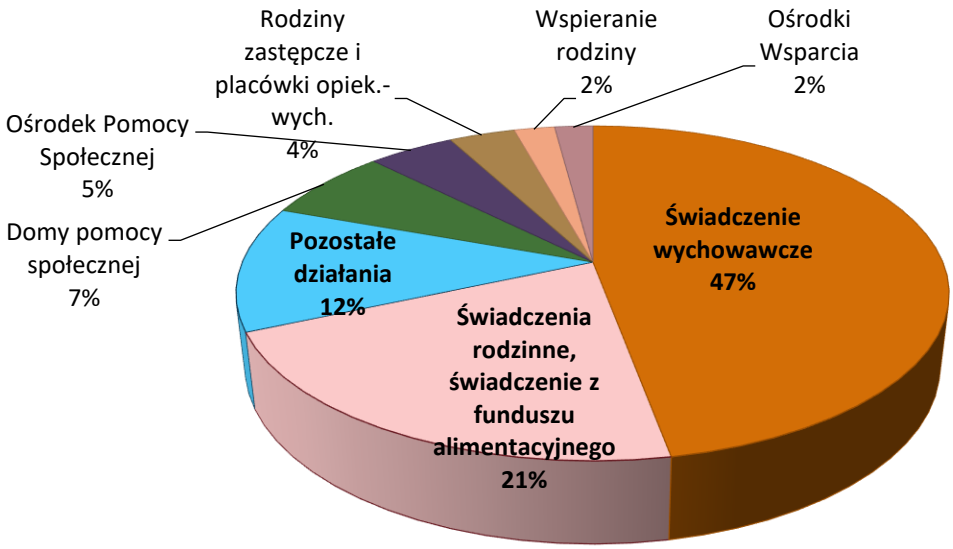

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Wydatki w obszarze zdrowia (w paragrafach dotyczących przeciwdziałania narkomanii i przeciwdziałania alkoholizmowi) w budżetach JST w roku oceny wynosiły łącznie 27 346 931 zł, co stanowi ok. 0,8% ogółu środków na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej. Zdecydowaną większość (92%) stanowiły środki na przeciwdziałanie alkoholizmowi. W stosunku do roku 2018 wysokość kosztów ponoszonych

w obszarze zdrowia wzrosła o 685 564 zł. W rok po ocenie prognozowany jest dalszy wzrost środków w budżecie w tym obszarze.

Udział poszczególnych wydatków w obszarze pomocy społecznej w 2019 r. przedstawia poniższy wykres:

Wykres 26. Udział wydatków w obszarze pomocy społecznej

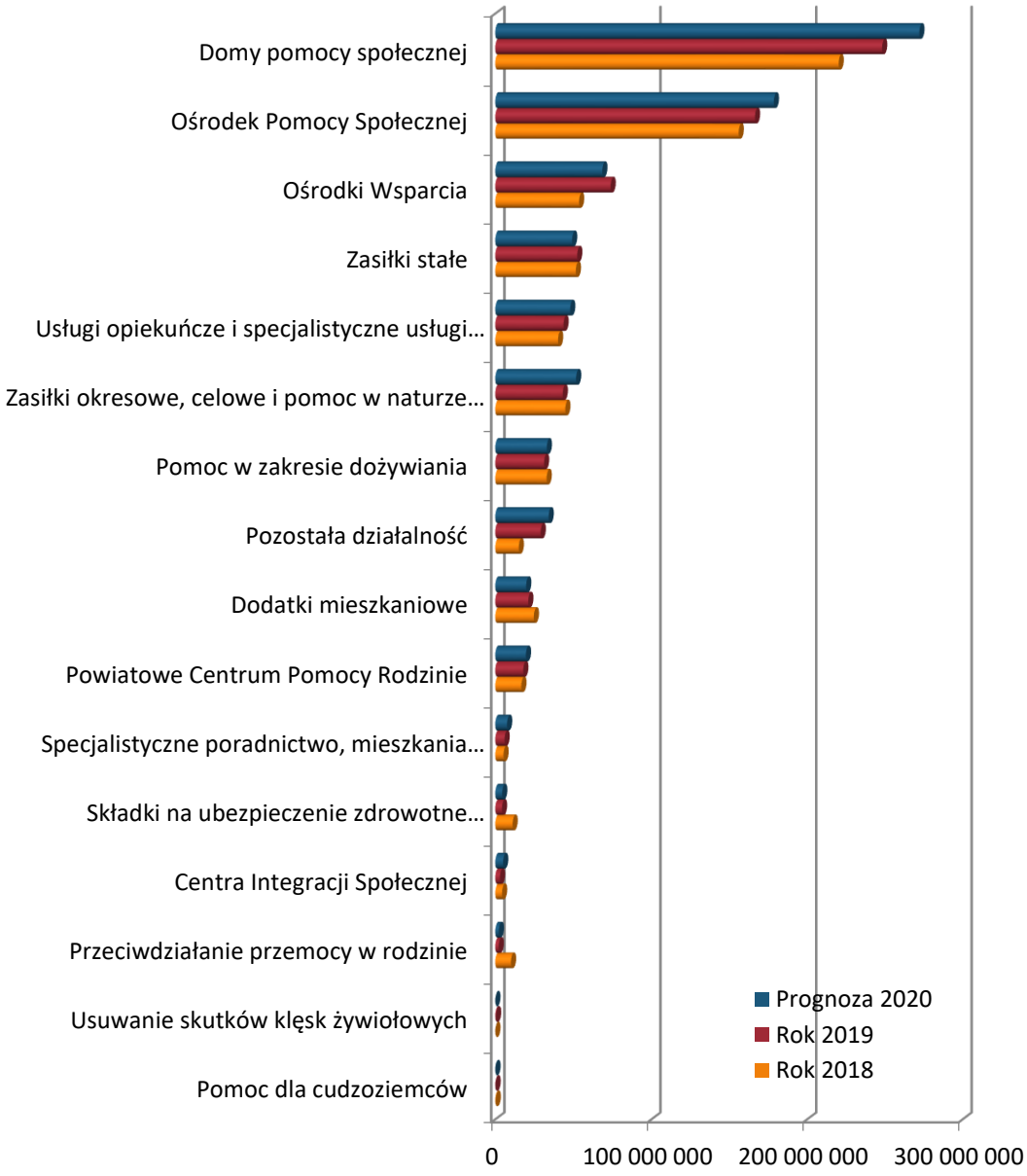

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżecie jednostek samorządu terytorialnego, zarówno na zadania własne i zlecone przedstawia poniższa tabela:

Tabela 21. Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżecie jednostek samorządu terytorialnego (zadania własne i zadania zlecone w złotych)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rok 2018	Rok oceny 2019	Prognoza 2020
OGÓŁEM			
OGÓŁEM	3 149 831 346	3 565 064 720	3 812 916 764
W tym: w budżecie OPS/PCPR	2 577 480 580	2 919 161 799	3 128 587 784
OCHRONA ZDROWIA			
Przeciwdziałanie narkomanii	2 475 942	2 192 275	2 554 294
Przeciwdziałanie alkoholizmowi	24 185 425	25 154 656	26 992 569
POMOC SPOŁECZNA			
Domy pomocy społecznej	220 295 903	248 245 668	272 191 300
Ośrodki Wsparcia	53 694 804	73 924 414	68 586 831
Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	10 064 001	2 225 141	2 322 517
Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej oraz za osoby uczestniczące w zajęciach centrum integracji społecznej	11 117 444	4 313 752	4 449 539
Zasiłki okresowe, celowe i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe	44 874 370	43 252 683	51 814 327
Dodatki mieszkaniowe	24 708 289	21 154 047	19 809 107
Zasiłki stałe	51 621 545	52 502 142	49 249 434
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	16 725 941	17 960 834	19 649 243
Ośrodek Pomocy Społecznej	156 011 020	166 475 822	178 611 247
Specjalistyczne poradnictwo, mieszkania chronione i ośrodki interwencji kryzysowej	5 295 180	5 971 441	7 572 749
Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	40 225 191	43 741 363	48 010 190
Pomoc w zakresie dożywiania	32 916 434	31 290 180	33 037 107
Pomoc dla cudzoziemców	278 112	163 673	119 300
Centra Integracji Społecznej	4 348 629	3 007 085	5 051 607

Usuwanie skutków klęsk żywiołowych	26 300	510 945	24 000
Pozostała działalność	15 068 338	29 139 290	34 211 250
POZOSTAŁE ZADANIA W ZAKRESIE POLITYKI SPOŁECZNEJ			
Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych	17 498 245	20 572 313	23 460 696
Zespoły orzekania o niepełnosprawności	6 574 599	7 537 559	6 890 905
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	21 117 807	23 108 656	25 368 120
Pozostała działalność w zakresie polityki społecznej	9 440 788	9 578 896	8 544 759
EDUKACYJNA OPIEKA WYCHOWAWCZA			
Pomoc materialna dla uczniów o charakterze socjalnym	21 312 681	20 643 130	17 423 590
Pomoc materialna dla uczniów o charakterze motywacyjnym	2 287 256	2 726 475	2 609 501
RODZINA			
Świadczenie wychowawcze	1 337 674 913	1 678 207 101	1 869 916 284
Świadczenia rodzinne, świadczenie z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	766 324 219	760 938 307	767 044 747
Wspieranie rodziny	73 277 684	78 318 776	57 731 448
Tworzenie i funkcjonowanie żłobków	51 349 694	52 382 784	58 878 947
Tworzenie i funkcjonowanie klubów dziecięcych	536 721	530 973	572 443
Dzienni opiekunowie	0	0	0
Rodziny zastępcze	62 181 078	64 813 309	69 013 983
Działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych	66 010 900	62 534 091	70 015 825

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Podsumowanie, wnioski i rekomendacje

Problemy społeczne dotykające mieszkańców województwa lubelskiego mają wieloaspektowy charakter. Szczególną uwagę należy zwrócić na starzejące się społeczeństwo, osoby niesamodzielne i niepełnosprawne oraz ich otoczenie. Mimo zauważalnego spadania wskaźnika osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej nadal obecny jest problem ubóstwa mieszkańców województwa. Istnieje również konieczność wsparcia rodzin borykających się z sytuacjami kryzysowymi i problemem bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych.

Ocena Zasobów Pomocy Społecznej obrazuje sytuację społeczno – demograficzną województwa lubelskiego i tym samym pozwala na określenie działań, których realizacja przyczyni się do poprawy poziomu życia mieszkańców. Analiza informacji zawartych w Ocenie Zasobów Pomocy Społecznej pozwala na syntetyczne podsumowanie najważniejszych danych:

- W województwie lubelskim zamieszkuje 5,5% mieszkańców kraju (2 108 270 – 31.12.2019 r.). Od połowy lat dziewięćdziesiątych obserwuje się systematyczny spadek liczby ludności województwa lubelskiego. W porównaniu z 2018 r. liczba ludności zmalała o 9,3 tys., a w stosunku do 2010 r. – 34,3 tys. osób.
- Województwo lubelskie należy do stosunkowo mało zurbanizowanych – w 48 miastach województwa zamieszkiwało 46,5% ogółu ludności, podczas gdy przeciętnie w kraju ludność miast stanowiła 60,1% ogółu populacji.
- W województwie lubelskim przybywa mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Z danych statystycznych z 2019 r. wynika, że województwo zamieszkiwało 471 185 osób w wieku poprodukcyjnym, w tym 318 846 kobiet (67,7%).
- Prognozy GUS wskazują na postępujący w województwie lubelskim spadek ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym w kolejnych latach. W przypadku grupy 0-17 lat jej liczebność między 2010 a 2019 r. spadła o 48 481 osób, a w grupie osób w wieku produkcyjnym – o 111 082.
- Województwo lubelskie, tak jak pozostałe regiony kraju, dotknięte jest procesem starzenia się społeczeństwa. W 2019 r. odsetek osób w wieku poprodukcyjnym na Lubelszczyźnie wyniósł 22,3%. Zaliczamy się więc do społeczeństw, które przekroczyły próg starości zaawansowanej.
- W końcu grudnia 2019 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy województwa lubelskiego wyniosła 69,4 tys. osób i była niższa od zanotowanej przed rokiem o 9,3%. Spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych odnotowano we wszystkich powiatach: puławskim, zamojskim, chełmskim oraz

w M. Lublin. Natomiast wzrost bezrobocia odnotowano w powiatach: janowskim, tomaszowskim oraz hrubieszowskim.

- Stopa bezrobocia rejestrowanego w końcu grudnia 2019 r. ukształtowała się na poziomie 7,4% i była niższa o 0,6% niż przed rokiem. Województwo lubelskie pod względem stopy bezrobocia plasowało się na 12 miejscu w kraju.
- W porównaniu z rokiem ubiegłym, w 2019 r. zwiększyła się liczba żłobków oraz liczba klubów i innych miejsc dla seniorów. Dalszy wzrost liczby wymienionych instytucji prognozuje się również w roku 2020.
- Liczba mieszkań komunalnych spadła w stosunku do 2018 roku o 4% i prognozuje się dalszy niewielki spadek w tym zakresie (o 0,5% w 2020 r.). W stosunku do 2018 r. zmalała również liczba mieszkań socjalnych – o 2%. Prognozy na 2020 r. przewidują wzrost ich liczby w porównaniu do 2019 r. o 2%.
- Pomoc w formie świadczeń przyznana została w roku oceny 70 508 osobom z 48 636 rodzin (łącznie gminy i powiaty). Wskaźnik uwzględnia osoby, którym decyzją administracyjną przyznano świadczenie wyłącznie na podstawie ustawy o pomocy społecznej. W skład tych rodzin wchodziło 117 400 osób, co stanowi 5,6% mieszkańców województwa lubelskiego Ponad połowę osób (58,6%), którym przyznano świadczenie, stanowiły osoby długotrwale korzystające z pomocy (41 013 osób).
- W 2019 r. ze wsparcia gmin skorzystało 5,3% mieszkańców Lubelszczyzny. W ujęciu powiatowym w roku oceny wskaźnik ten najwyższy był w mieście Chełm oraz w powiecie włodawskim, bialskim i parczewskim. Najmniejszy odsetek mieszkańców objętych wsparciem odnotowano w powiecie świdnickim, opolskim oraz w mieście Zamość.
- W 2019 r. głównymi powodami przyznania pomocy i wsparcia rodzinom były ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność.
- W dalszym ciągu występuje duże zapotrzebowanie na usługi pomocy społecznej, m.in.: usługi opiekuńcze, poradnictwo specjalistyczne, interwencję kryzysową i pracę socjalną.
- W 2019 r. z pomocy w formie usług opiekuńczych w ramach zadań własnych gminy skorzystało ogółem 5 799 osób (295 osób skorzystało z usług specjalistycznych).
- W roku oceny ośrodki pomocy społecznej świadczyły specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla 912 osób z zaburzeniami psychicznymi.
- W roku oceny interwencją kryzysową objęto 390 rodzin. W porównaniu z 2018 r. liczba rodzin spadła o 155.

- Świadczenia pieniężne w 2019 r. przyznano 35 904 osobom. Najwięcej osób skorzystało z zasiłku celowego – 25 873 (o 2 309 mniej niż w 2018 r.).
- Dane z ostatnich kilku lat wskazują, że sukcesywnie rośnie liczba osób, za które gminy ponoszą odpłatność w związku z ich pobytem w domu pomocy społecznej, a w związku z tym rośnie koszt odpłatności. Z pewnością jest to związane z procesem starzenia się społeczeństwa Lubelszczyzny, jak również jest wynikiem niewystarczającego rozwoju i dostępności usług środowiskowych skierowanych do tej grupy osób. Z roku na rok coraz więcej mieszkańców regionu wymaga wsparcia. W 2019 r. gminy opłaciły pobyt w domach pomocy społecznej 3 292 osobom.
- W ramach wspierania rodziny (zgodnie z przepisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej) w 2019 r. liczba rodzin objęta pracą asystenta rodziny wynosiła 2 480 i w stosunku do roku 2018 spadła o 103 rodziny.
- W roku oceny liczba asystentów rodziny wyniosła 248. Liczba asystentów zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej spadła w stosunku do 2018 r. o 4, prognoza przewiduje utrzymanie liczby asystentów na podobnym poziomie.
- W 2019 r. gminy z tytułu odpłatności za pobyt dziecka w pieczy zastępczej poniosły koszty w wysokości 15 917 263 zł, tj. o 819 213 zł więcej niż w 2018 r. Prognozy na 2020 rok wskazują na dalszy wzrost tych kosztów.
- W 2019 r. z pomocy w formie zasiłków rodzinnych, dodatków do zasiłków rodzinnych oraz jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka skorzystało ogółem 70 969 rodzin. Łączny koszt wypłaconych świadczeń wyniósł 290 620 570,53 zł. W porównaniu z rokiem 2018 liczba rodzin pobierających zasiłki rodzinne zmniejszyła się o 8 662 rodziny, natomiast koszt świadczeń – o 30 936 936,09 zł.
- Świadczenie z funduszu alimentacyjnego w 2019 r. przyznano 13 950 osobom na łączną kwotę 71 524 823 zł (w 2018 r. było to 79 098 556 zł).
- W roku oceny w województwie lubelskim świadczenie wychowawcze wypłacono 136 134 rodzinom, tj. 1 926 mniej niż w 2018 r. Liczba rodzin pobierających świadczenie na pierwsze dziecko wyniosła 93 703 (co stanowiło 62% wszystkich beneficjentów programu). Należy zaznaczyć, że do końca czerwca 2019 r. świadczenie wychowawcze przysługiwało na pierwsze dziecko jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekraczał kwoty 800 zł, a jeżeli członkiem rodziny było dziecko niepełnosprawne – kwoty 1200 zł. W drugiej połowie roku świadczenie wypłacane było na każde dziecko w rodzinie bez warunku spełniania kryterium dochodowego.

- W 2019 r. programy oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie realizowane były w 5 powiatowych centrach pomocy rodzinie (bialski, krasnostawski, kraśnicki, lubartowski, tomaszowski) oraz 3 miastach na prawach powiatu (M. Chełm, M. Lublin i M. Zamość), a objętych nimi zostało 119 osób stosujących przemoc w rodzinie. W 2018 roku programy realizowane były w 14 powiatowych centrach pomocy rodzinie oraz 3 miastach na prawach powiatu (M. Chełm, M. Lublin i M. Zamość) dla 205 osób stosujących przemoc w rodzinie. Prognoza na 2020 r. przewiduje realizację programów przez 6 PCPR-ów i 3 miasta na prawach powiatu dla 134 osób.
- Na koniec 2019 r. w województwie lubelskim funkcjonowały ogółem 1 663 rodziny zastępcze różnego typu. Najwięcej było rodzin spokrewnionych z dzieckiem, które stanowiły 66% wszystkich rodzin. W rodzinach zastępczych umieszczonych było 2 422 dzieci ogółem, z tego 1 484 w rodzinach spokrewnionych. Ponadto w województwie lubelskim funkcjonuje 21 rodzinnych domów dziecka, w których przebywało 146 dzieci.
- W 2019 r. w województwie lubelskim funkcjonowały ogółem 1 663 rodziny zastępcze różnego typu. Najwięcej było rodzin spokrewnionych z dzieckiem, które stanowiły 66% wszystkich rodzin. W rodzinach zastępczych umieszczonych było 2 422 dzieci ogółem, z tego 1 484 dzieci w rodzinach spokrewnionych. Ponadto w województwie lubelskim funkcjonuje 21 rodzinnych domów dziecka, w których przebywa 146 dzieci.
- Rodziny zastępcze spokrewnione oraz niezawodowe funkcjonują na terenie wszystkich powiatów województwa, natomiast funkcjonowanie rodzin zastępczych zawodowych wykazało 19 powiatów. Na terenie województwa lubelskiego funkcjonuje jedynie 5 rodzin zastępczych specjalistycznych: w powiecie chełmskim, kraśnickim i puławskim oraz na terenie miasta Biała Podlaska.
- W województwie lubelskim funkcjonuje 18 rodzin pełniących funkcję pogotowia rodzinnego w 3 miastach na prawach powiatu (Biała Podlaska, Lublin i Zamość) oraz w powiatach: bialskim, hrubieszowskim, kraśnickim, lubelskim, puławskim, świdnickim.
- W 2019 r. rodzinne formy pieczy zastępczej opuściło 186 pełnoletnich osób, które uzyskały pomoc w kwocie 3 174 444 zł.
- W roku oceny odnotowano 136 osób opuszczających placówki opiekuńczo – wychowawcze. Środki finansowe skierowane do opuszczających placówki wyniosły 1 563 209 zł.
- Liczba domów pomocy społecznej utrzymuje się na tym samym poziomie od 2011 r., zwiększa się potrzeba korzystania z usług domów pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych intelektualnie oraz niepełnosprawnych fizycznie. Na przestrzeni

ostatnich lat kwoty przeznaczone na funkcjonowanie domów pomocy społecznej sukcesywnie rosną.

- Liczba mieszkań chronionych w województwie lubelskim wzrasta – w ciągu trzech ostatnich lat o 14 placówek.
- Na terenie województwa lubelskiego występuje nierównomierne rozmieszczenie infrastruktury społecznej. Skoncentrowana jest ona głównie w dużych miastach. Do powiatów, w których funkcjonuje najmniej placówek należą: rycki, radzyński i hrubieszowski.
- Nieznacznie wzrasta liczba pracowników socjalnych posiadających specjalizację w zawodzie.
- Wciąż 28 gmin w województwie lubelskim zatrudnia mniej niż 3 pracowników socjalnych, a tym samym nie spełnia wymogu ustawowego dotyczącego wielkości zatrudnienia.
- W 2019 r. środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżetach gmin i powiatów wynosiły łącznie 3 565 064 720 zł, w tym 2 919 161 799 zł, to jest niemal 82%, stanowiły środki finansowe w budżetach ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie. W stosunku do 2018 r. wydatki te wzrosły o 415 233 374 zł, na 2020 r. prognozuje się dalszy wzrost wydatków w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżetach jednostek samorządu terytorialnego do wysokości 3 812 916 764 zł, tj. o 247 852 044 zł.

Przedstawione poniżej wnioski i rekomendacje uwzględniają kwestie i problemy polityki społecznej wynikające z przyjętej Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 oraz z realizowanych programów wojewódzkich, a także zgodnie z art. 21 pkt. 8 ustawy o pomocy społecznej.

Lp.	Wniosek	Realizowany dokument strategiczny	Rekomendacja
1.	W ostatnich latach liczba osób korzystających z pomocy i wsparcia realizowanej przez ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie systematycznie spada i obecnie utrzymuje się na poziomie wynoszącym ok. 5,6% mieszkańców województwa lubelskiego. Czynnikami, który istotnie wpłynęły na poprawę sytuacji bytowej rodzin były wprowadzenie świadczenia wychowawczego oraz spadek bezrobocia. Wskaźnik korzystania z pomocy udzielanej w ramach zadań gminy spadł do poziomu 5,3%. W ujęciu powiatowym wyższy od średniej wojewódzkiej wskaźnik korzystania z pomocy i wsparcia utrzymuje się w 12 powiatach. Od wielu lat gminą o najwyższym wskaźniku korzystających z pomocy i wsparcia jest Stary Brus w powiecie włodawskim (ok. 27,5% mieszkańców korzysta ze wsparcia ośrodka pomocy społecznej). W roku 2019 głównymi powodami przyznania pomocy i wsparcia rodzinom były ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba i niepełnosprawność: Wraz ze zjawiskiem bezrobocia są od lat głównymi przyczynami korzystania z pomocy społecznej, pomimo corocznego spadku liczby korzystających. Ponad połowę osób (58,6%), którym przyznano świadczenie, stanowiły osoby długotrwale korzystające z pomocy społecznej.	1. *Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020.* 2. *Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Lubelskim do 2020.* 3. *Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020* 4. *Projekt pn. „Liderzy kooperacji" w ramach konkursu nr POWR.02.05.00-IP.03-00-014/17 w działaniu 2.5 Skuteczna Pomoc Społeczna Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER) na lata 2014-2020 pt. „Wypracowanie i wdrożenie modeli kooperacji pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej a podmiotami innych polityk sektorowych m. in. pomocy społecznej, edukacji, zdrowia, sądownictwa i policji".* 5. *Regionalny Program Pomocy i Włączenia Społecznego na lata 2016 – 2020.*	Konieczne jest zintensyfikowanie działań ukierunkowanych na rzecz ograniczenia problemu ubóstwa i zjawiska wykluczenia społecznego, w szczególności w gminach o najwyższych wskaźnikach korzystania z pomocy społecznej. Niezbędne jest zróżnicowanie wsparcia i dostosowanie go do spersonalizowanych potrzeb odbiorcy oraz kompleksowości wsparcia, rozbudowa lokalnej oferty usług społecznych. Kompleksowe wspieranie procesu deinstytucjonalizacji usług społecznych, korzystanie z dobrych praktyk. Szansą na aktywizację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym jest wspieranie rozwoju infrastruktury usług, aktywizacji, integracji oraz reintegracji społecznej i zawodowej. Należy położyć szczególny nacisk na wzmacnianie współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej w rozwiązywaniu problemów społecznych. Rekomenduje się położenie szczególnego nacisku na rozwój lokalnych zasobów pomocy i integracji społecznej.

	Na terenie województwa lubelskiego występuje nierównomierne rozmieszczenie infrastruktury społecznej. Skoncentrowana jest ona głównie w dużych miastach. Do powiatów, w których funkcjonuje najmniej placówek należą: rycki, radzyński i hrubieszowski.		
2.	W województwie lubelskim obserwuje się postępujący proces starzenia się społeczeństwa. W 2019 r. odsetek osób w wieku poprodukcyjnym na Lubelszczyźnie wyniósł 22,3%. Wzrasta liczba miejsc spotkań i klubów seniora, wzrasta również liczba osób objętych usługami opiekuńczymi. Dane z ostatnich kilku lat wskazują, że rośnie koszt odpłatności za pobyt w domach pomocy społecznej ponoszony przez gminy. Z pewnością wiąże się to z procesem starzenia się społeczeństwa Lubelszczyzny, jak również jest to wynik niewystarczającego rozwoju i dostępności usług środowiskowych skierowanych do seniorów – z roku na rok coraz więcej mieszkańców regionu wymaga wsparcia.	1. *Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020.* 2. *Wojewódzki Program na Rzecz Osób Starszych na lata 2016 - 2020..* 3. *Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 stwarza możliwość realizacji projektów mających na celu wzrost dostępności wysokiej jakości usług społecznych użyteczności publicznej, w szczególności w formach zdeinstytucjonalizowanych.* 4. *Program Wieloletni Senior + na lata 2015 – 2020"*	Rekomenduje się wspieranie procesu deinstytucjonalizacji usług skierowanych do osób starszych oraz ich otoczenia (wspieranie nieformalnych opiekunów).. Niezbędne jest wspieranie rozwoju środowiskowych form wsparcia seniorów dostosowanych do ich potrzeb, uwzględniających ich stan zdrowia i zdolności psychofizyczne, przystępnych cenowo, ze szczególnym uwzględnieniem terenów wiejskich. Należy podejmować działania mające na celu aktywizację osób starszych poprzez stwarzanie warunków do ich udziału w życiu publicznym m.in. poprzez uczestnictwo w radach seniorów. Rekomenduje się rozszerzenie zakresu świadczonych usług opiekuńczych i specjalistycznych, co wpłynie na zmniejszenie liczby osób kierowanych do domów pomocy społecznej oraz zmniejszenia kosztów ponoszonych przez gminy w związku z odpłatnością za pobyt w domach pomocy społecznej.
3.	Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych jest jednym z ważniejszych powodów korzystania	1. *Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020*	Rekomenduje się: ✓ promowanie działań zmierzających do podnoszenia kompetencji

	z pomocy społecznej. Związane jest to z problemami społecznymi wynikających m.in. z migracji zarobkowych, rozwodów, uzależnień i innych. Ważne jest udzielenie rodzinom pomocy na możliwie jak najwcześniejszym etapie kryzysu oraz stosowanie działań profilaktycznych przy współpracy instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami. Dysfunkcjonalność rodzin powoduje często konieczność umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej. Liczba rodzin zastępczych, które powinny przyjmować dzieci w pierwszej kolejności, systematycznie spada. Spadła liczba placówek opiekuńczo – wychowawczych oraz liczba dzieci w nich przebywających. Wzrastają koszty odpłatności gmin za pobyt dzieci w pieczy zastępczej.	2. *Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy zastępczej na lata 2014 – 2020.* 3. *Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 umożliwia m. in. realizację projektów na rzecz rozwoju środowiskowych form i placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, rozwoju poradnictwa rodzinnego, rozwoju usług wspierających i interwencyjnych, upowszechniania działań asystentów rodziny i koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej, podnoszenia jakości opieki nad dziećmi w instytucjonalnej pieczy zastępczej poprzez restrukturyzację placówek.* 4. *Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie realizował projekt „Bliżej Rodziny", finansowany ze środków unijnych w ramach programu II Oś priorytetowa – Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji PO WER, Działania 2.8 Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym.*	rodzicielskich, organizowanie kampanii edukacyjnych, profilaktycznych, ✓ wspieranie powstawania jednostek poradnictwa specjalistycznego jako podmiotów świadczących usługi w zakresie profilaktyki i pomocy rodzinie na wczesnym etapie kryzysu, ✓ promowanie działań sektora pozarządowego w obszarze wsparcia rodziny, ✓ promowanie idei rodzicielstwa zastępczego, ✓ wsparcie kadry placówek opiekuńczo – wychowawczych poprzez organizację szkoleń podnoszących jej kompetencje niezbędne w pracy z dziećmi oraz z ich biologicznymi rodzinami, ✓ organizowanie szkoleń celem ustawicznego doskonalenia zawodowego asystentów rodziny i koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, ✓ promowanie idei adopcji.
4.	Biorąc pod uwagę zatrudnienie w ośrodkach pomocy społecznej w odniesieniu do zapisu ustawowego (art. 110 ust. 12 ustawy o pomocy społecznej) dotyczącego wymogu zatrudnienia przez ośrodek pomocy społecznej pracowników socjalnych zauważyć należy, że 28 jednostek zatrudnia mniej niż 3 pracowników socjalnych a tym samym nie spełnia wymogu ustawowego.	*Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.*	Rekomenduje się: ✓ dostosowanie liczby pracowników socjalnych zatrudnianych w OPS do obowiązujących standardów. Konieczne jest zabezpieczenie środków samorządów gminnych na sfinansowanie etatów pracowników socjalnych,

	Corocznie odnotowuje się niewielki wzrost liczby osób zatrudnionych w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, przy czym w ośrodkach pomocy społecznej i powiatowych centrach pomocy rodzinie stan zatrudnienia utrzymuje się na tym samym poziomie. Systematycznie wzrasta liczba pracowników socjalnych posiadających specjalizację I lub II stopnia.		✓ stałe podnoszenie kwalifikacji kadry jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, ✓ rozwijanie i wdrażanie aktywnych form i metod pracy tak aby praca socjalna stała się wiodącym zadaniem OPS, W 2020 r. kadra jednostek pomocy i integracji społecznej zetknęła się z nadzwyczajną sytuacją zagrożenia epidemiologicznego. W związku z tym rekomenduje się szkolenie pracowników instytucji pomocy społecznej (ze szczególnym uwzględnieniem placówek zapewniającym całodobową opiekę) w zakresie procedur postępowania w stanach zagrożenia życia i zdrowia.
5.	Niepełnosprawność jest jednym z głównych powodów korzystania z pomocy społecznej. W roku oceny powiatowe centra pomocy rodzinie odnotowały wzrost nakładów finansowych na realizację zadań w zakresie rehabilitacji społecznej osób z niepełnosprawnością. Zasoby infrastrukturalne świadczące usługi na rzecz osób z niepełnosprawnością pozostają od kilku lat na podobnym poziomie. Zwiększa się potrzeba korzystania z usług domów pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych intelektualnie oraz niepełnosprawnych fizycznie.	1. *Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.* 2. *Program wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych.* 3. *Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 przewiduje realizację projektów mających na celu zwiększenie dostępności wysokiej jakości usług na rzecz osób niepełnosprawnych i niesamodzielnych oraz zwiększenie integracji społecznej i zawodowej, przewiduje ponadto realizację projektów wspierających usługi z zakresu mieszkalnictwa chronionego, wspomaganego i treningowego.*	Promowanie działań mających na celu włączenie osób niepełnosprawnych w życie społeczne, a tym samym zwiększenie możliwości ich zatrudnienia zarówno na chronionym jak i otwartym rynku pracy. Konieczne jest wsparcie procesu deinstytucjonalizacji usług skierowanych do osób z niepełnosprawnością oraz ich otoczenia, w tym: rozwój usług asystenckich, opieki wytchnieniowej, specjalistycznych usług opiekuńczych,, mieszkań wspieranych i treningowych, środowiskowych domów samopomocy. Rekomenduje się zwiększenie nakładów na rozwój nowych technologii oraz usług transportowych ułatwiających funkcjonowanie osób z niepełnosprawnością.

		4. *Projekt pn. „Standardy w zakresie mieszkalnictwa wspomaganego dla osób chorujących psychicznie po wielokrotnych pobytach w szpitalu psychiatrycznym" w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014 – 2020 współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego..* 5. *Wojewódzki program poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy i oparcia społecznego na lata 2018 – 2022.* 6. *Wojewódzki Program rozwoju zróżnicowanych form wspieranego i wspomaganego zatrudnienia oraz przedsiębiorczości społecznej dostosowanej do potrzeb osób niepełnosprawnych, w tym z zaburzeniami psychicznymi.*	

Spis tabel:

Tabela 1. Liczba ludności w poszczególnych województwach (stan na 31.12.2019 r.) 7
Tabela 2. Struktura ludności w województwie lubelskim wg płci i miejsca zamieszkania (stan na 31.12.2019 r.) 8
Tabela 3. Liczba ludności województwa lubelskiego wg ekonomicznych grup ludności (stan na 31.12.2019 r.) 11
Tabela 4. Liczba mieszkańców powyżej 60 roku życia w latach 2008 – 2019 w kraju i województwie lubelskim 13
Tabela 5. Bezrobocie rejestrowane w województwie lubelskim w latach 2011 – 2019.....16
Tabela 6. Wskaźnik bezrobocia wśród beneficjentów pomocy społecznej 17
Tabela 7. Infrastruktura społeczna województwa lubelskiego 18
Tabela 8. Powody udzielania pomocy rodzinom w 2019 r. 26
Tabela 9. Główne powody przyznania świadczeń w 2019 r. 27
Tabela 10. Wskaźnik pracy socjalnej 29
Tabela 11. Środki finansowe przeznaczone przez gminy na świadczenia pieniężne z pomocy społecznej w roku oceny 32
Tabela 12. Liczba asystentów rodziny oraz liczba rodzin objętych pracą asystenta rodziny w latach 2014-2019.....34
Tabela 13. Liczba świadczeń w województwie lubelskim w latach 2014 – 2019 wypłacanych na podstawie ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych 37
Tabela 14. Liczba osób korzystających ze świadczenia alimentacyjnego 37
Tabela 15. Kwota świadczeń z funduszu alimentacyjnego 37
Tabela 16. Liczba osób korzystających z indywidualnego programu integracji cudzoziemców w latach 2014 - 2019 39
Tabela 17. Rodziny zastępcze na terenie województwa lubelskiego w latach 2015 - 2019...42
Tabela 18. Kwota świadczeń na usamodzielnienie osób opuszczających rodziny zastępcze w 2019 r 46
Tabela 19. Wskaźnik nasycenia usługami w DPS-ach wyrażony w % 54
Tabela 20. Wskaźnik specjalizacji pracowników socjalnych.....61
Tabela 21. Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżecie jednostek samorządu terytorialnego (zadania własne i zadania zlecone w złotych) 65

Spis map:

Mapa 1. Rozmieszczenie domów pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego 53

Spis wykresów:

Wykres 1. Udział procentowy osób w wieku 60 i więcej lat w poszczególnych przedziałach wiekowych 14
Wykres 2. Udział procentowy osób starszych w ogólnej liczbie mieszkańców 15
Wykres 3. Wskaźnik bezrobocia wśród beneficjentów pomocy społecznej w latach 2014 – 2019 17
Wykres 4. Liczba żłobków wg powiatów 20
Wykres 5. Osoby i rodziny, którym udzielono pomocy i wsparcia / zadania gminy/.....22

Wykres 6. Liczba osób korzystających ze świadczeń w poszczególnych przedziałach wiekowych 23
Wykres 7. Wskaźnik korzystania z pomocy i wsparcia w gminach w 2019 r. (w ujęciu powiatowym) 24
Wykres 8. Gminy o najwyższym i najniższym wskaźniku korzystania z pomocy i wsparcia w 2019 r. 25
Wykres 9. Rodziny pobierające świadczenia w 2019 r. /wg liczby osób w rodzinie/ 27
Wykres 10. Wskaźnik pracy socjalnej 30
Wykres 11. Odpłatność gmin za pobyt w domu pomocy społecznej – liczba osób 33
Wykres 12. Odpłatność gmin za pobyt dziecka w pieczy zastępczej / w złotych/ 35
Wykres 13. Liczba rodzin zastępczych w powiatach ogółem w 2019 r. 43
Wykres 14. Struktura liczby osób usamodzielnionych w rozbiciu na pełnoletnie osoby opuszczające pieczę zastępczą 45
Wykres 15. Wartość środków finansowych na wybrane zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w latach 2015 – 2019 (w złotych) 48
Wykres 16. Wysokość środków na dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika w latach 2015 – 2019 (w złotych) 49
Wykres 17. Wysokość środków finansowych, którymi dysponowały poszczególne powiaty w 2019 roku na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej (w złotych) 50
Wykres 18. Liczba osób w poszczególnych powiatach, które skorzystały z dofinansowania zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w 2019 r. 51
Wykres 19. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania domów pomocy społecznej (w złotych) 54
Wykres 20. Mieszkania chronione 55
Wykres 21. Placówki wsparcia dziennego w latach 2016-2019 57
Wykres 22. Liczba osób korzystających z miejsc w placówkach opiekuńczo – wychowawczych 58
Wykres 23. Kadra jednostek organizacyjnych pomocy społecznej – osoby zatrudnione 60
Wykres 24. Kadra ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie wg struktury zatrudnienia 61
Wykres 25. Wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej 63
Wykres 26. Udział wydatków w obszarze pomocy społecznej 64

Załączniki:

1. Wykaz ośrodków w ramach województwa, które spełniają/nie spełniają ustawowego warunku dot. pracowników socjalnych: 1 pracownik socjalny na 2000 osób lub 1 pracownik socjalny na 50 rodzin korzystających z pracy socjalnej i czy zatrudnia co najmniej 3 pracowników socjalnych.
2. Mapa: barometr ubóstwa – ranking gmin.

Załącznik 1.

Wykaz ośrodków w ramach województwa, które spełniają/nie spełniają ustawowego warunku dot. pracowników socjalnych:
1 pracownik socjalny na 2000 osób lub 1 pracownik socjalny na 50 rodzin korzystających z pracy socjalnej i czy zatrudnia co najmniej 3 pracowników socjalnych

Gmina	Czy spełniony warunek ustawowy dot. pracowników socjalnych	Liczba mieszkańców wg GUS	Liczba rodzin	Liczba pracowników socjalnych
Międzyrzec Podlaski (miejska)	Tak	16 796	562	10
Terespol (miejska)	Nie	5 557	118	2
Biała Podlaska (lubelskie, Powiat bialski)	Tak	14 334	175	7
Drelów	Tak	5 433	73	5
Janów Podlaski	Tak	5 344	80	3
Kodeń	Tak	3 585	152	3
Konstantynów	Nie	4 155	13	2
Leśna Podlaska	Tak	4 245	132	3
Łomazy	Nie	4 963	217	2
Międzyrzec Podlaski (wiejska)	Nie	10 532	397	5
Piszczac	Tak	7 231	16	4
Rokitno	Tak	2 989	74	4
Rossosz	Tak	2 237	16	2
Sławatycze	Tak	2 337	86	3
Sosnówka	Tak	2 440	162	2
Terespol (wiejska)	Tak	6 762	130	3
Tuczna	Tak	3 040	138	2
Wisznice	Tak	4 975	39	3
Zalesie	Nie	4 436	12	2
Biłgoraj (miejska)	Tak	26 391	525	14
Aleksandrów (lubelskie)	Tak	3 251	149	3
Biłgoraj (wiejska)	Tak	13 329	229	8
Biszcza	Tak	3 784	196	3
Frampol	Tak	6 158	151	4
Goraj	Tak	4 131	173	3
Józefów (lubelskie)	Tak	6 775	237	4
Księżpol	Nie	6 930	162	3

Łukowa	Tak	4 264	51	3
Obsza	Tak	4 291	166	3
Potok Górny	Tak	5 403	138	3
Tarnogród	Tak	6 700	98	4
Tereszpol	Tak	3 911	143	3
Turobin	Tak	6 117	139	3
Rejowiec Fabryczny (miejska)	Tak	4 417	203	3
Białopole	Tak	2 938	78	2
Chełm (lubelskie, Powiat chełmski)	Tak	14 781	97	7
Dorohusk	Tak	6 428	53	4
Dubienka	Tak	2 358	110	2
Kamień (lubelskie)	Tak	4 158	97	3
Leśniowice	Tak	3 616	49	3
Rejowiec Fabryczny (wiejska)	Tak	4 233	55	3
Ruda-Huta	Tak	4 531	175	3
Sawin	Tak	5 494	64	4
Siedliszcze	Tak	6 824	84	3
Wierzbica (lubelskie)	Tak	5 119	160	3
Wojsławice	Tak	3 801	156	3
Żmudź	Tak	3 110	78	2
Rejowiec (lubelskie, Powiat chełmski)	Tak	6 420	72	4
Hrubieszów (miejska)	Tak	17 735	577	12
Dołhobyczów	Tak	5 454	181	3
Horodło	Tak	5 203	169	3
Hrubieszów (wiejska)	Tak	10 033	179	6
Mircze	Tak	7 121	176	4
Trzeszczany	Tak	4 164	250	3
Uchanie	Tak	4 577	296	3
Werbkowice	Tak	9 411	220	5
Batorz	Tak	3 320	115	3
Chrzanów (lubelskie)	Tak	2 943	64	3
Dzwola	Tak	6 287	261	4
Godziszów	Nie	5 836	139	2
Janów Lubelski	Tak	15 985	430	8
Modliborzyce	Tak	7 003	291	4
Potok Wielki	Tak	4 683	51	3
Krasnystaw (miejska)	Tak	18 778	539	11
Fajsławice	Tak	4 577	221	3
Gorzków	Tak	3 503	61	2

Izbica	Nie	8 221	470	4
Krasnystaw (wiejska)	Tak	8 619	128	5
Kraśniczyn	Tak	3 683	105	3
Łopiennik Górny	Tak	3 944	11	2
Rudnik (lubelskie)	Tak	3 042	124	2
Siennica Różana	Nie	4 139	115	2
Żółkiewka	Tak	5 419	78	3
Kraśnik (miejska)	Tak	34 539	312	27
Annopol	Tak	8 680	407	5
Dzierzkowice	Tak	5 305	135	3
Gościeradów	Tak	7 240	188	5
Kraśnik (wiejska)	Tak	7 373	77	4
Szastarka	Tak	5 791	103	4
Trzydnik Duży	Nie	6 417	289	3
Urzędów	Tak	8 637	293	5
Wilkołaz	Tak	5 531	82	3
Zakrzówek	Tak	6 530	140	4
Lubartów (miejska)	Tak	21 995	494	11
Abramów	Tak	4 066	56	3
Firlej	Tak	5 914	210	4
Jeziorzany	Tak	2 816	133	3
Kamionka	Tak	6 467	228	4
Kock	Tak	6 438	292	4
Lubartów (wiejska)	Tak	11 736	163	6
Michów	Tak	5 905	224	3
Niedźwiada	Nie	6 221	177	3
Ostrów Lubelski	Tak	5 228	141	3
Ostrówek (lubelskie)	Tak	3 882	35	3
Serniki	Tak	4 927	97	3
Uścimów	Tak	3 194	167	3
Bełżyce	Tak	13 278	381	7
Borzechów	Tak	3 762	52	2
Bychawa	Tak	11 709	260	6
Garbów	Tak	9 073	188	4
Głusk	Tak	11 148	117	5
Jabłonna (lubelskie)	Tak	8 052	141	4
Jastków	Tak	14 032	257	6
Konopnica (lubelskie)	Tak	13 848	300	6
Krzczonów	Tak	4 406	136	3

Niedrzwica Duża	Tak	11 895	112	7
Niemce	Nie	19 509	464	9
Strzyżewice	Nie	8 069	270	4
Wojciechów	Nie	6 009	393	3
Wólka	Tak	12 237	187	6
Wysokie	Tak	4 461	145	3
Zakrzew (lubelskie)	Tak	2 899	58	3
Cyców	Tak	7 967	83	4
Ludwin	Tak	5 595	155	3
Łęczna	Tak	23 398	403	9
Milejów	Tak	9 107	152	5
Puchaczów	Tak	5 684	218	4
Spiczyn	Tak	5 706	154	3
Łuków (miejska)	Tak	30 025	352	14
Stoczek Łukowski (miejska)	Tak	2 536	47	2
Adamów (lubelskie, Powiat łukowski)	Tak	5 623	165	3
Krzywda	Tak	10 526	429	8
Łuków (wiejska)	Tak	18 148	284	8
Serokomla	Tak	3 966	136	4
Stanin	Tak	9 751	211	5
Stoczek Łukowski (wiejska)	Tak	7 860	126	3
Trzebieszów	Tak	7 416	103	5
Wojcieszków	Tak	6 903	245	4
Wola Mysłowska	Tak	4 695	94	3
Chodel	Nie	6 623	175	2
Józefów nad Wisłą	Tak	6 593	71	4
Karczmiska	Tak	5 619	33	3
Łaziska	Tak	4 963	73	3
Opole Lubelskie	Tak	17 234	84	11
Poniatowa	Tak	14 263	107	7
Wilków (lubelskie)	Tak	4 431	13	3
Dębowa Kłoda	Tak	3 962	41	3
Jabłoń	Tak	3 861	50	3
Milanów	Tak	3 835	68	3
Parczew	Tak	14 475	426	8
Podedwórze	Tak	1 634	6	2
Siemień	Tak	4 582	219	3
Sosnowica	Tak	2 605	125	4
Puławy (miejska)	Tak	47 774	1 078	29
Baranów (lubelskie)	Tak	3 915	99	2
Janowiec	Tak	3 677	92	2

Kazimierz Dolny	Tak	6 717	139	4
Końskowola	Tak	8 862	217	6
Kurów	Tak	7 674	167	4
Markuszów	Tak	2 964	26	4
Nałęczów	Tak	8 993	269	6
Puławy (wiejska)	Nie	12 044	315	6
Wąwolnica	Tak	4 687	109	3
Żyrzyn	Tak	6 455	60	3
Radzyń Podlaski (miejska)	Tak	15 731	350	9
Borki	Tak	6 035	260	4
Czemierniki	Tak	4 365	123	3
Kąkolewnica	Tak	8 102	125	6
Komarówka Podlaska	Tak	4 250	150	4
Radzyń Podlaski (wiejska)	Nie	8 086	176	3
Ulan-Majorat	Nie	6 016	108	2
Wohyń	Nie	6 693	222	3
Dęblin	Tak	16 149	432	9
Kłoczew	Nie	7 189	196	3
Nowodwór	Nie	4 099	148	2
Ryki	Tak	20 391	219	10
Stężyca (lubelskie)	Tak	5 157	225	3
Ułęż	Tak	3 181	192	4
Świdnik	Tak	39 312	671	17
Mełgiew	Tak	9 780	182	5
Piaski (lubelskie)	Tak	10 551	75	6
Rybczewice	Tak	3 421	93	3
Trawniki	Nie	8 975	184	3
Tomaszów Lubelski (miejska)	Tak	19 198	401	13
Bełżec	Tak	3 337	1	2
Jarczów	Tak	3 438	54	3
Krynice	Tak	3 260	69	2
Lubycza Królewska	Tak	6 217	433	5
Łaszczów	Tak	6 063	247	4
Rachanie	Tak	5 155	13	3
Susiec	Tak	7 497	175	4
Tarnawatka	Tak	3 941	194	2
Telatyn	Tak	3 992	236	3
Tomaszów Lubelski (wiejska)	Tak	11 393	279	7
Tyszowce	Tak	5 605	141	3
Ulhówek	Tak	4 619	145	3
Włodawa (miejska)	Tak	13 220	320	7

Hanna	Tak	2 905	100	3
Hańsk	Tak	3 750	225	2
Stary Brus	Tak	2 103	26	2
Urszulin	Tak	4 179	21	3
Włodawa (wiejska)	Nie	6 059	196	3
Wola Uhruska	Tak	3 879	161	3
Wyryki	Tak	2 573	10	3
Adamów (lubelskie, Powiat zamojski)	Tak	4 708	170	3
Grabowiec	Tak	4 013	50	3
Komarów-Osada	Tak	5 023	76	3
Krasnobród	Tak	7 126	108	4
Łabunie	Tak	6 237	205	4
Miączyn	Tak	5 818	169	4
Nielisz	Tak	5 488	224	5
Radecznica	Tak	5 720	157	3
Sitno	Tak	6 756	207	4
Skierbieszów	Tak	5 162	119	3
Stary Zamość	Tak	5 190	312	4
Sułów	Tak	4 532	207	3
Szczebrzeszyn	Tak	11 262	225	6
Zamość (lubelskie, Powiat zamojski)	Tak	23 130	792	13
Zwierzyniec	Tak	6 770	221	4
Biała Podlaska (lubelskie, Powiat m. Biała Podlaska)	Tak	57 352	477	24
Chełm (lubelskie, Powiat m. Chełm)	Tak	62 670	1 345	33
Lublin	Tak	339 682	8 669	173
Zamość (lubelskie, Powiat m. Zamość)	Nie	63 813	1 796	31

Załącznik 2.
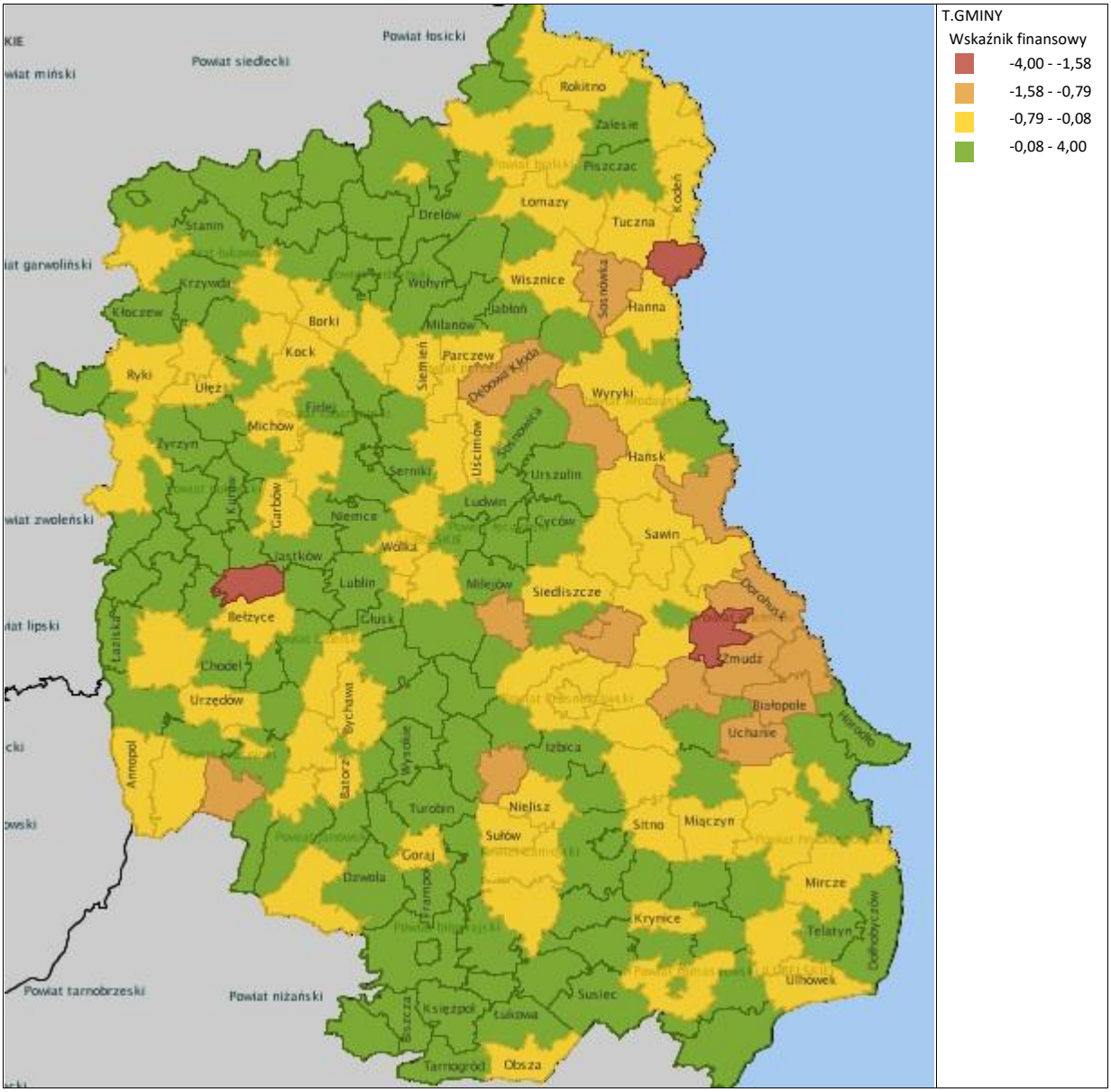
Barometr ubóstwa – ranking gmin